

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXV рік видання. № 249, березень, 2015

І чужому навчайтесь,
У свого не цурайтесь...
Т. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Сторінки 120-річної румунської шевченкіани*
- ❖ *Актуальність «Молитви» Шевченка: рівноправ'є, єдинодумліє і братолубіє*
- ❖ *Миколі Корсюку – 65*
- ❖ *Микола Корсюк – серед голубів голуб, мов бог безкрилий серед хмар*
- ❖ *Гуцульського цвіту по всьому світу*
- ❖ *Переїдення глибин*
- ❖ *Образ козака-українця в румунській історичній літературі*
- ❖ *Мотив подорожі – від стародавньої української літератури до постмодернізму*
- ❖ *Із сучасної румунської поезії*
- ❖ *Спогади з давніх доріг (III) (Із циклу Промахи)*
- ❖ *Любов з першого погляду*
- ❖ *Свято Благовіщення у гуцулів*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

Іван РЕБОШАПКА

СТОРІНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

XI. Урізноманітнення рецептивних підходів.

3. Вирізнення складових мистецької сутності феномена Шевченка: романтизм поета

Не в усіх деталях і не з перспектив української літератури (що, може, і не погано, бо інколи збоку видніше, і це доводить, що справжню поетичну суть самобутності Шевченка усвідомлювали й інші румунські літературознавці), а з перспектив слов'янських і неслов'янських європейських літератур і тільки під кутом розгляду жанрових ознак ліро-епічної поеми спробував увести Шевченка в контекст європейського романтизму викладач слов'янських літератур богеміст кафедри слов'янських мов Бухарестського університету професор Корнеліу Барборіке у розділі *Метаморфози великих епічних форм у віршах* з його книги *Студії з порівняльної літератури*¹¹. В даному розділі він показує, що зближення епосу з лірикою здійснили романтики (читач згодом дізнається від Дана Хорії Мазілу, що в українській літературі це зближення відбулося раніше – *I.P.*), а сконкретизувалося воно в епічному жанрі байронівської ліро-епічної поеми, модель якої поширилась і в слов'янських літературах, правда, з певними модифікаціями: у слов'янських народів ще не існував відповідний ґрунт для сприйняття таких фундаментальних романтичних почуттів, як **меланхолія, усамітнення з юрби, індивідуалізм**, через що багато слов'янських поетів не сприйняло байронізм як такий, увівши в центр поеми експоненціального героя, який символізує колективні прагнення, романтична поема, таким чином, стаючи патріотичним твором. Уведенням позитивного героя ліро-епічна форма поеми зазнає незначних змін. Мотиви – ті ж самі, що і в Байрона, але й відмінні: щире кохання викликає палкі почуття, його несповнення породжуючи душевну муку; самотність сприймається гнітюче; автор співчуває долі героїв (ставлення, вповні властиві Шевченковим баладам – *I.P.*), вживаючи засоби інтерогації (Шевченко також – *I.P.*); поет звертається до читача брати участь в трагедіях, про які йде мова в творі (Шевченко також – *I.P.*). Композиція і розгортання дії балад слов'янських поетів теж наслідують класичну байронівську модель.

Найпоказовішими для Шевченка Корнеліу Барборіке вважає поеми *Гайдамаки* і *Великий льох*. У прозовому, пояснювальному (як і в Байрона та Міцкевича) *Вступі*

наявні панслов'янські ідеї, що зародились в таємному Кирило-Мефодіївському братстві. Патріотична домінанта відчувається в розгортанні дії. Оспівування визвольних битв козацтва, героїчного минулого України у протиставленні з показом жалюгідного її сучасного – характерна для ряду східноєвропейських романтиків опозиція. Шевченко не так палко засуджує, як Емінеску, в нього протиставлення, особливо у вступі, надає поемі елегантного відтінку. Вступну «увертюру» (поема Шевченка *Гайдамаки – I.P.*), настільки характерну байронівській поемі, у Шевченка домінує ностальгічна струя, що згодом охоплює всю оповідь, надаючи їй ліричної інтенсивності. Пейзаж Шевченка, в якому розгортаються події минулого, – вповні романтичний. Поема Шевченка – це постійне «балансування» між епічним і ліричним, довші вірші (вживані в моментах ліричної медитації) чергуються з короткими (вживаними в розповідних моментах), як в Міцкевича, К.Махи, Я.Краля, тоді коли Байрон, Пушкін, Лермонтов використовують рядки однакової довжини.

Погляди Корнеліу Барборіке підтвердив і ширше продеталізував новими ідеями авторитетний в Румунії україніст і румуніст-компаративіст, випускник (1966 р.) бухарестського українського відділення, згодом його викладач, далі (з 1990 р.) – викладач і декан Бухарестського факультету румунської філології професор, член Румунської Академії (з 2001 р.) Дан Хорія Мазілу (20. IV.194 – 16. IX. 2008) в його україномовній статті *Балади, наснажені ліризмом* («Обрії», Вид-во «Критеріон», Бухарест, 1989, стор. 133-138) та в передмові *Despre poezia lui Taras Șevcenko (Про поезію Тараса Шевченка)* до упорядкованого ним румунського *Кобзаря* 1990 р.¹².

Хоча останню з цих двох статей автор вважає «тільки сумарним вступом у поетику і універсум тем і мотивів» «найбільшого українського письменника і одного з найважливіших представників літературного слов'янського і європейського романтизму», передмова до румунського *Кобзаря* 1990 р., разом із статтю автора з 1989 р. з «Обрії», своїми положеннями позначають нову чергову «сторіночку» в розвитку румунської шевченкіани.

(Продовження на 4 стор.)

СТОРИНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

Заслугують уваги погляди Мазілу про своєрідність українських романтичних балад, зокрема Шевченкових – їх наснаженість ліризмом, факт, відзначений ще 1894 р. К.Доброджану-Герю, в аналізі поеми *Марія*, а згодом – багатьма іншими дослідниками. Властивий Шевченкові перехід від лірики до епічності, уже починаючи з його поеми *Причинна* (перехід, якого вимагали трактовані «сюжети»; дехто з румунських літературознавців, наприклад, Татьяна Ніколеску, замітивши цю особливість, в 1964 р. називала Шевченкові балади «новелістичними» творами – *I.P.*), «заїмпонували сентименталісти і доромантики» в українській літературі, де «пісня» баладної фактури мала поважну традицію, і такі балади писали особливо романтики третього і четвертого десятиліття XIX ст. П.Гулак-Артемівський (шанувальник А.Міцкевича, якому він завдячним стане в компонуванні власних балад), Л.Боровиковський, О.Шпигоцький, М.Костомаров і ін.

У визначенні ліричної наснаги Шевченкових балад Мазілу послуговується працею В.Є.Шубравського¹³, а в трактуванні зв'язку Шевченкових балад з баладами попередників – працею М.Т.Яценка¹⁴.

На думку Мазілу, у творчості Шевченка наявне «ядро» балад, наснажених ліризмом (*Причинна, Тополя, Утоплена, Лілея, Русалка, Коло гаю в чистім полі, У тієї Катерини...*), які «мають всі атрибути, надані цьому виду Шіллером, Уландом, Гете, Жуковським, Пушкіним або Гейне». Відмінністю Шевченкових балад від балад попередників Мазілу, наслідуючи Яценка, уважає те, що Шевченко «уникає узвичаєне у текстах деяких сучасників фантастичне (Груя вважав навпаки; правда, розуміється, десь посередині – *I.P.*), і в романтичному дусі виразніше подає полісемантизм відношень людської істоти і природи, остання стаючи аналогом людської душі». Це – той поетичний засіб, який у фольклористиці відомий під назвою *художній паралелізм* (*I.P.*).

Корисні для кращого пізнання Шевченка уперше виявлені Даном Хорією Мазілу в румунській шевченкіані в одноіменному підзаголовку (*Valențele stilului meditativ și elegiac*) валентності медитативного і елегійного стилю віршів українського поета. Мазілу відзначає той факт, що перші віршові зразки Шевченка відзначаються елегійним характером, загально названі поетом *думки* (яких жанр Груя не визначував – *I.P.*), тобто вірші медитативного виду (на теми недолі, нещасливого кохання, розлуки,

туги за батьківщиною тощо), дуже подобані українськими і польськими поетами, які, на думку Шубравського, ще не здатні були набути індивідуалізації/партикуляризації ліричної «події», як це буває в народних піснях.

Часткове «відлучення» від віршів такого типу наявне уже в *Кобзарі* 1840 року, у двох модифікованих ставленнях поета: 1/ до його відповідальності перед національною культурою і літературою, ставлення, згаданого в елегії *На вічну пам'ять Котляревському* і в поемі *Перебендя*, і 2/ у ставленні до долі власних *думок* (тобто *творів*; їх жанрове визначення не так ясно «розтолковане» іншими румунськими авторами статей про Шевченка – *I.P.*), ставлення, поетично сформульоване в елегійному вірші *Думи мої, думи мої*, який є своєрідною «передмовою» до *Кобзаря* 1840 р., в якій образно виражено власну поетову місію.

Інша, місткіша валентність Шевченкових віршів, – відзначає Мазілу, – наявна у поезіях, написаних ним у періоді *Трьох літ* (1843-1845), в яких «споглядання поступається місцем глибинним аналізам. Авторське «Я», раніше задоволене елегійним потрактуванням, тепер насмілюється проводити чимраз складніші «інспекції» та інтроспекції, прагнучи чимраз позбавленішої двозначності ліричного «сюжету», що видимо оновлює (поетичне) «знаряддя» (наприклад, вірш *Чигирине! Чигирине!*, 1844). У поетовій медитації наявна у цей час «революційна активність», «політична» поезія переважає, відзначаючи ліричний підхід добавкою філософського забарвлення, конкретності, і позбавляючи умовних нонанс-гажованостей початків творчості.

Стиль поета стає конкретнішим, драматичний дискурс (в якому ліричний герой веде діалог з долею, з Богом, музою, батьківщиною чи з видуманим співрозмовником) заступається монологом.

У поезії часу ув'язнення у підвалах Петербурзької Охрани відсутній політичний стиль, поет схиляється перед незвичайними умовами, виливаючи свої зізнання, сповнені суму, ностальгії, малюючи чарівні картини далекого ідилічного краю (*Садок вишневий коло хати...*).

Лірика Шевченка періоду заслання набуває епічної валентності, дотоді прожите поетом він заново «переповідає». Тонус «ліричного героя» цих віршів

підтримується такими кількома «ресурсами», як *любов* (яку Шевченко не зазнав сповна), *ненависть* (до визискувачів, паничів, авторів ідилій), ієрархізовано виражена інтенсивність – від зневаги до апатії – засобами інвективи, памфлету, сатири і ін.

Співвідношення ліричної й епічної складових шевченківських балад потрактовано у підрозділі *Polifuncționalitatea poemului* (*Поліфункціональність поеми*) передмови Мазілу до румунського *Кобзаря* 1990 р. (стор. 18 і слід.), в якому він поділяє думку Корнелія Барборіке про те, що «Шевченко, як майже всі видатні поети-романтики, сподобав особливо ліро-епічну поему», «в якій епічна матерія» була зменшена до «новелістичних» розмірів і «заряджена» лірично¹⁵. Як україніст і спеціалізований особливо у давній літературі, Мазілу добавляє цінну деталь, а саме те, що український романтизм не міг не сприйняти пропонувану доромантизмом просвітительську сугестію звертання до епічних поем – описових, сатиричних, алегоричних.

Мазілу згідний з думкою Корнелія Барборіке, що «літературний романтизм майже у всіх слов'янських народів співпадає з моментом пробудження їхньої національної свідомості і вияву бажання емансипації»¹⁶ (як це підтримував і Груя Стеліан – *I.P.*), в чому, – акцентує Мазілу, – «Україна не становила винятку, і Шевченко присудив собі належне місце серед солідаризованих борців культури, поділяючи спільні ідеали свободи українського народу, нового здобуття ним політичної гідності, соціального визволення, створення власної культури продовженням знаменитих фольклорних традицій і асиміляцією та перевтілюванням ряду сприйнятих цінностей всесвітньої культури».

Взяту на себе літературну «місію», – на думку Мазілу, – Шевченко виконуватиме написанням романтичних байронівських балад, які в Східній Європі набули фактуру ліро-епічної поеми. Отож, Шевченко писатиме ліро-епічні поеми на різні теми (сімейно- і суспільно-побутові, історичні, політичні і ін.), поетика яких, дотримуючись уже класицизованих рекомендацій англійського барда (і «фільтрованих» на Сході Пушкіним і Лермонтовим), поступово індивідуалізується і «персоналізується», надаючи пріоритет «героєві» його поміщенням «над подіями» (чи надаючи йому «експоненціального» статусу, як виражається Корнелію Барборіке – *I.P.*), або віддаляючись від байронівської поетики і «розповідаючи» власними формами «трафунки» чи особисті «враження» від них.

Тематичні «ареали», в яких діятиме Шевченко, автор ліро-епічних поем, набувають контуру від початку його літературної творчості. Це – морально-етичний «ареал» (із схильністю автора до розробки теми «обманутої

і покинутої дівчини (жінки)); історичний «ареал», в якому переважає тема минулого України (*Іван Підкова, Перебендя, Гайдамаки, Містерія «Великий льох»*), у розумінні якого на Шевченка вплинула сповнена історіософськими ідеями доромантична приписувана Кониському книга *Історія русів (Історія українців*, уточнює Мазілу, чого не зробить його наступник – *I.P.*), яка представляла українців як «сакральних носіїв духу демократії і свободи», – підкреслює Мазілу, – а славу козацьку епоху – як суспільно-політичну республіканську сутність». Возвеличуючи трагічне почуття обманутих надій і закликаючи до «автономії» шляхом відокремлення від автократичного і абсолютистського царату, вона викликала значні відлуння в українській романтичній історіографії (М.Бантиш-Каменський, М.Маркевич) і подала українським письменникам «тезу міфологізації образу козаччини, головну тезу українського романтичного «історизму» у рамках співставлення «минуле» – «сучасне». Мазілу поділяє думку науковців (наприклад, Яценка, *цит. праця*, стор. 5), що «ідеалізацію» і «сакралізацію» козацької історії, її «міфологізацію» і уважання гетьманських часів як найкращу форму організації державного життя (з явним неврахуванням різних протиріч, характерних «гетьманатів») треба пов'язувати не лише з поглядами істориків даної епохи, але і з «історичною пам'яттю» народу. Возвеличування героїчного минулого Шевченко здійснюватиме з метою «пробудження» його сучасників.

Третім «ареалом» дії Шевченка це – сучасний поетовий політичний «ареал», в якому з метою оминання строгої цензури він використовує алегорію (*Сон, Кавказ*).

До четвертого тематичного «ареалу», ареалу філософських ліро-епічних поем Шевченка, Мазілу зачисляє поеми *Неофіти* і *Марія*, з аналізу яких «з-поміж рядків» випливає їхня приналежність до творів романтичної фактури, чим, мимоволі, Мазілу підтверджує інтуїцію Стеліана Груї.

(Далі буде)

Примітки

11 Corneliu Barborică, *Metamorfozele formelor epice mari în versuri*, în: Corneliu Barborică, *Studii de literatură comparată*, Editura Univers, București, 1987.

12 Dan Horia Mazilu, *Despre poezia lui Taras Șevcenko*, în: Șevcenko, *Cobzarul*. În românește de Victor Tulbure. Prefață, tabel cronologic și note de Dan Horia Mazilu, Editura Univers, București, 1990, p. 5-34.

13 В.Є.Шубравський, *Творчий метод і поетика Т.Г.Шевченка*, Київ, 1980.

14 М.Т.Яценко, *Український романтизм і інші слов'янські літератури II Слов'янські літератури. Доповіді (X Міжнародний з'їзд славистів)*, Київ, 1980.

15 Corneliu Barborică, *Metamorfozele formelor mari în versuri*, p.58.

16 Там же, стор. 41.

Іван КІДЕЩУК

АКТУАЛЬНІСТЬ «МОЛИТВИ» ШЕВЧЕНКА: РІВНОПРАВЕ, ЄДИНОМИСЛІЄ І БРАТОЛЮБІЄ

За часів древньої держави Київської Русі, після хрещення русичів князем Св. Володимиром Великим (988р.) поява у Києві славних монастирів і церков на перехресті першого і другого тисячоліття (Печерської Лаври, Феодосіївського монастиря, Видубицького монастиря, Софіївського монастиря, Свято-Михайлівського монастиря тощо), збережених по сьогодні, свідчать про українське православ'я із безперестанними молитвами в печерах та в церквах, гуртуючими в душі любові до Бога український народ та всіх віруючих, що загощають сюди, до українського Єрусалиму помолитися. Славні князі, ченці та цінителі віри – письменники, починаючи від Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха, перших представників староукраїнської літератури Іларіона Київського, літописця Нестора, послань Івана Вишенського, Мелетія Смотрицького, Лазара Барановича, творчості Г. Сковороди, І. Котляревського, Т. Шевченка і ін. створили дійсну тисячолітню традицію історичної та релігійно-філософської літератури, засадивши їхні найтонші почуття віри у молитву (див. В. Антофійчук «Антологія української літературної молитви», Бухарест, 2004). Так, Іларіон Київський вважав, що Молитва з роду в рід турбується про долю України і тому жаль йому, що всі люди клопочуться життєвими потребами, не молитвою, через що він молиться і просить порятунку своєму родові, щоб врятувати його (Антологія української літературної молитви – «Молитва», с. 12), а Олександр

Конисько – сучасник Т.Шевченка – у своїй «Молитві за Україну» так само запевняв, що молитвами до Бога забезпечує Божу охорону України, і справді, так чинили від хрещення України і чинять досі ченці, глибоко віруючі письменники та віддані Богу українці вже більш як тисячоліття, молячись за долю й майбутнє свого занапащеного народу, якого тільки молитвою можна спасти. Григорій Сковорода навчав, що віра у Бога залежить від самопізнання, бо лише тоді, коли відкриєм Господа в собі, можемо віддатись Йому і жити в Законі Божім, щоб воскреснути із смерті, як Ісус (Там же, Пісня 7-ма – Воскресінню Христовому, с. 56). Тарас Шевченко створює синтез всієї молитовної літератури до нього, надаючи молитовний характер своєму «Кобзарю», «споріднений з біблійними псалмами... кантами, акафістами, тропарями, кондаками, молебнями», – зауважує релігієзнавець В. Антофійчук (Антологія української молитви, с. 6-7). Треба відмітити, що дитиною Шевченко навчився від свого батька та діда молитися, а потім круглою сиротою з малих літ, коли бездоленний хлопчик служив у «п'яного дяка» в науці, любив читати Псалтир і завчив його майже напам'ять, читаючи по домах убогих та осиротілих людей, щоб потішити їх душі (див. «Доля», «Княгиня»). Сам молився «у бур'яні», як пас ягнята за селом, і завжди молитва робила дитину-сироту щасливою: «Уже покликали до паю, / А я собі у бур'яні молюся Богу...» («Мені тринадцятий минало»). Визволившись із кріпацтва у 24

роки і після закінчення Академії мистецтв у Санкт Петербурзі поет-романтик і маляр, глибоко віруючий у Бога, завжди сподівався в народне прозріння через науку Святого Письма, у відродження української нації, і тому його «Кобзар»-Перебендя, в якому втілюється сам автор Шевченко, що оспівує життя і Божі небеса, святу правду людям розказує, навчає їх мудрості і любові до Бога. Слова Бог і «свята правда» – ключові у Шевченка, бо глибока соціальна нерівність і кривда на українській «окраденій землі» пригнітили колишнього кріпака, потім тяжка десятилітня каторга переконали поета, що тільки Сам Бог може принести святу правду на землю України і спасти його нещасний народ від кріпацтва та подарувати йому довгождану волю, правду й добро. Так, після заслання кількість біблійних пророків зростає в образах Давида, Ієремії, Іезекія, Ісаї, якими поет намагається прозріти незрячих людей правдою Св. Письма, спонукуючи їх постійно молитись за довгожданне рівноправ'я: «Молітесь Богові одному, / Молітесь правді на землі / І більш нікому не поклонітесь (Неофіти)». Вірші Шевченкового «Кобзаря» написані «у молитовнім ключі», вважає шевченколог Євген Сверстюк, і саме в нім полягає вічно жива таємниця його поезії, любові народу до неї, її актуальність, бо вона ототожнюється з народними чеканнями волі, правди і доброзичливості між людьми. Великий Кобзар українського народу, автор «Псалмів Давидових» (1845) переносить на скривджену землю України основні

мотиви псалмів біблійного царя Давида, під його таки іменем, щоб ніхто й не вагався над «святою правдою», яку він відкрито представляє перед Господом Всевишнім і перед світом, бо всі ми під чистим небом – раби Його – живем з вічної щедрості Божої, а «Божа благодать явилася спасенна всім людям і навчає нас, щоб ми зреклись нечестя та грішних бажань цього світу, жили тверезо, праведно і благочестиво в нинішньому віці, чекаючи блаженної надії і славної появи великого Бога й Спаса нашого Ісуса Христа, який видав себе самого, щоб викупити нас від усякого беззаконня та щоб очистити собі народ, що був би його власний, ревний до добрих діл» (II. Павлів Заповіт, До Тита 11-14). Як вірний син свого народу, Т. Шевченко старається всіма силами допомогти йому жити по Божій волі, бо вона – речить Святе Письмо – «святість ваша», а для цього поет готує «Псалом новий» Богу, як і Давид, – 149, про праведний суд на землі: «Воспоєм благая, / Яко Бог кара неправих, / Правим помагає /.../ Окують царей неситих / В залізній пута /.../ І осудять губителів / Судом своїм правим / І воіки стане слава, / Преподобним слава» («Кобзар», К. с. 280). Даний псалом стане основою «Молитви» Т. Шевченка через 15 років, після ганебного заслання, і не тільки він єдиний, бо всі «Псалми Давидові» побудовані на ідеї рівноправ'я між людьми перед Богом, а цю святу правду доказує такий «Тріумфальний Гімн» 149 псалма Давида: «1. Алілуя. / Співайте Господеві нову пісню, / а хвалу йому на зборі праведників. /.../ 5. Хай торжествують праведні у славі, /.../ 7. Щоб між народами вчинити відплату, / між

племени – покарання; / 8. щоб їх царів забити у кайдани, / а їхніх вельмож у залізні пута, / 9. щоб суд написаний над ними учинити. / Це слава всіх його преподобних! / Алілуя» (Книга п'ята, 107-150). Після десятилітнього заслання Шевченко не змінив свої погляди про людський світ неправий і

Т.Г.Шевченко. Почаївська лавра з півдня.
Папір, акварель. 1846 р.

перед своєю близькою смертю, з підірваним здоров'ям, благає Бога здійснити суд правий над людьми, щоб жили за його велінням, як свідчить «Молитва»-триптих правим, умним словом. У першій частині молитви (24 мая 1860 р.) він відкрито звертається до Бога, щоб покарав царів «всесвітніх шинкарів», які вирішують долю людства. З іронією поет бажає їм якнайбільше «дукачів і талярів» – срібних і золотих монет, але й кайданів: «І пута кутії пошли», щоб наситити їх багатством і, певне, тягарями відповідальності за грабів убогих. У другій терцині молитви поет просить у Бога допомоги убогим, працьовитим і окраденим людям: «Робочим головам, рукам / На сій окраденій землі / Своєю витривалістю, мудрістю і любов'ю ошчасливлять їх і звеселять. Остання терцина першої мо-

литви вміщає благає поета, який для себе нічого не хоче, крім любові: «Мені ж, мій Боже, на землі / Подай любові, сердечний рай! / Більш нічого не давай!», бо любов погоджує все і всіх на світі, гріє ближнього і весь народ словом, яким звертатиметься псаломник, щоб створити отой «сердечний рай» між людьми. Запримічаємо антитезу між класовою структурою народу, царі разом з шинкарями й багатіями, та убогий, робочий люд, для яких поет благає у своїй молитві заслуженої плати, як просив і цар Давид, знаючи, що Господь строго карає залізними путами царів та ненаситних багачів, а праведних захищає своєю любов'ю і славою. За православним вченням Шевченко вважається поетом любові та сердечного раю на землі, тому що вся поезія «Кобзаря» являється під аксіологічним православним знаком любові і святої правди, християнські цінності яких народний трибун-Кобзар старається пересадити у свідомість свого бездоленого народу своєю рідною мовою. Благає поета продовжується у другій частині молитви (25 мая, 1860р.) в плані духовності тими самими ідеями про ненаситних, кривавих царів і трудящого люду з чистим серцем та поета-захисника народної духовності. Впевнений у Господньому праві грізного покарання злочинців-царів, він сподівається, що крім тяжких кайданів, їх треба замурувати «в склепах глибоких», темних, разом з їхнім багатством, якого не потрібно чесному народу. (Продовження на 8 стор.)

АКТУАЛЬНІСТЬ «МОЛИТВИ» ШЕВЧЕНКА: РІВНОПРАВ'Є, ЄДИНОМИСЛІЄ І БРАТОЛЮБІЄ

(Продовження з 7 стор.)

Натомість для убогих, чесних, окрадених людей він благає сили любові та мудрості, тобто істинної любові, як каже Гр. Скворода, яка не знає жодних перепон, вона милує і підкорює все, але без Божої мудрості і віри людей з «чистим серцем», яких «ангели свої» соблюдають, не можуть захистити святі слова Євангелія. Щоб вірно служити своєму народові, поет благає у Господа небесного покликати «Любити правду на землі» і «друга щирого», чесного ближнього, незрадливого, бо існують і друзі з «медоточивими устами» (див. Подражаніє 11 псалму), що ждуть побачити «брата в домовині». Саме для «Малих отих рабів німих» Шевченкове слово стоятиме «на сторожі коло їх» (Там же, с. 318), святе слово правди й любові натхнене Богом: «...словеса/Твої, о Господи, такі / Розкинь же їх, твої святії, / По всій землі. / Чудесам / Твоїм увірують на світі, // Твої малі, убогі діти» («Кобзар», К. 1987. с. 502), бо лише так «понице, / Неначе стоптана трава», неправда, тому що без сили і краси святої правди перед народом поет – нікчемний, нікому непотрібний. Таке благає вкладає, певне, і мистецький акт рецепції писаного слова, що ґрунтується на духовному взаємозв'язку між поетом і народом.

Остання молитва триптиху (27 мая 1860 р.) відкриває категорію грішних початківців, «злоначйнаючих», що не мордують народ, як злові й криваві царі, і тому поет благає Бога запобігти й спинити їх ласкою небесною. Протиставиться їм знову чистий народ «доброзиздущих» рук, тобто доброзичливих, працюючих рук, для яких поет-посередник просить сили, витривалості, фізичної

допомоги та духовної підпори «ангелів», щоб людей з чистим серцем затримати з чистою душею.

Остання терцина молитвенного триптиху закінчується християнським універсальним благаєм братолюбства:

А всім нам вкупі на землі
Єдиномисліє подай

І братолюбіє пошли. (Там же, с. 531), під яким розумієм саме ті благає «сердечного раю» – душевної чистоти і любові правди, щоб жити в єдності, братолюбію та єдиномислію, мирно, в любові до своїх ближніх, до Бога. Недаремно українці вважають Шевченка апостолом свого народу, бо він був обдарований провидінням, і хоч пожертвував своїм життям у боротьбі з грізним царизмом за волю своїх співвітчизників, убогих і чистих духом людей, переконався на схилі життя, після тяжкої десятилітньої каторги в пустинях Азії, що тільки «святою правдою» та Божою любов'ю можна гармонізувати людський світ – єдиномислієм і братолюбієм, якого, на жаль, не існувало в його часи на Україні та не існує і зараз, бо саме розбрат занастив її не раз в історії, бо Україна страждала і страждає зараз якраз через відсутність духовної єдності, відсутність справжнього братерства і спільної державної думки, які, за переконанням геніального поета, необхідні, щоб Україна повернула собі колишню славу Київської Русі, чи то сильної козацької держави, знову стала багатою країною із заможним, вільним і незалежним народом, господарем на своїй землі. Ось чому такий дорогий до душі українському народу «Кобзар» Т.Шевченка, чому така важлива його молитва, що нагадує велич і смиренність Шевченка, покійного Богові і своєму народові.

Червона пропаганда радянської критики, що найбільший поет України – атеїст, може вважатися брудними наклепами на таку високосовісну, глибоковіркуючу людину, непохитну у своїх переконаннях і вчинках протягом мученицького життя, що даремно й коментувати, бо національний поет України настільки любив Бога і свою Україну, що був готовий віддати життя за них. За неї Україну грішив перед Богом у своїм «Заповіті», що поки не бачитиме «кров ворожу» у синьому морі, доти не знатиме Його, тобто буде ждати, щоб здійснилася «свята правда» Божа, покарання гнобителів свого нещасного народу, за долю, якого молився постійно і благов у своїй останній «Молитві»-триптиху благословіння Господнього над своїм народом і самим собою, щоб спасти і спастися разом.

Існували видання «Кобзаря», які включали до «Молитви» і вірш «Тим несим очам», що був написаний кількома днями пізніше (31 мая 1860 р.). Він виглядає продовженням цього триптиху, але його форма, зміст і стиль не ті самі, хоч зберігається зворотна форма до Всевишнього, Творця неба й землі. Вірш складається з чотирьох шестирядкових строф, насичених непростою іронією проти «царів-дрібненьких богів» і теплою лагідністю до роботящого й умного народу. Поет з любов'ю благає Господа, щоб оцим «добрим серцем – малим, / Тихолюбцям-святим» подарував «долгоденствіє» на цій землі і «Рай небесний» «на тім...», а «несим очам», «богатим царям» віддати «все на світі»... «І плуги, і кораблі, / І всі добра землі», щоб вкінці просити благословення Божого для своєї долі: «Моя любо! – а нам – / Нам любов між людьми» і, можливо, це бажання любові на

власне щастя в житті, хоч перед смертю (див. «Ликері» – 5 августа 1860 р.), надає молитовному віршеві самостійності, з якого дізнаємося про надію поета жити в любові з нареченою щасливими у своїй сім'ї до кінця життя, що, на жаль, не сталося. Допускається теж варіант узагальнення людського щастя про вічну долю людини любити й любитись між людьми, а це – визначає справжню шевченківську, істинну, тобто християнську любов до людства – православні цінності, з якими поет через півроку піде у Царство Небесне.

Глибоку віру у Бога і свої переконання поет довів словом, словом «святої правди», не тільки захищував українського народу себе самого, але й всього людства на землі, що потребує жити за Божим Законом у рівноправ'ї, єдиномислії і братолюб'ї. Це, просто сказати, – не романтизм і не містика, а «свята правда» – святі почуття, які Тарас Шевченко, мученик українського народу за волю, правду і любов до свого народу та всього людства, висловив перед Богом і залишив нам на вічний взірець нашого земного існування. Правда, кажуть, як романтик Шевченко стає пробудником своєї нації, молоросійської, тобто української, яку старався підняти по-християнськи, перед Богом і перед світом, по закону рівноправ'я на спільний щабель з російською, але «замордували» його каторгою, як мученика того, і «розіп'яли» за слово правди і волі – святої воленьки Господньої. Тому Шевченко-Кобзар – не тільки носій історичної пам'яті, але й носій «святого слова» і святого пророцтва, Божого провидіння, на якому будує свій невмирущий «Кобзар» і свої молитви, як ми по досі заперітили, де старозавітні та новозавітні вчення об'єднуються в одне ціле: благаєм кари і страху Божого, бо лише так зупиниться

на землі злочинство і відбудеться очищення людського роду, а благає любові й жертвності відкриє надію на довгождане спасіння на землі.

Найцікавішими аргументами до нашого висновку про віру Шевченка у Бога, у свій рідний край та народ, про любов до свого ближнього, про актуальність його «Кобзаря» та, зокрема, його «Молитви», основаних, в цілому, на Святій Євангелії, послужать свідчення відомого українського духовника Митрополита Іларіона / Івана Огієнка, який у творчості Шевченка не знаходив нічого антиправославного, а навпаки, – доказує Юлія Готв'янська, – він стверджував її пророчий, апостольський, провідницький характер: «Так, Шевченко був проповідником і вмів ним бути. Він постійно навчав так, ніби говорив в церкві. Більшість Шевченкової науки можна повторювати в церкві на проповідях... І треба тільки жаліти, що українське духовенство так рідко цитує «Кобзаря» для проповідей. З нього можна брати обома руками! (...) Шевченко як проповідник і оборонець правди Божої був усе життя послідовний і незмінний. І за свою оборону правди Божої і життя своє віддав» (див. «Тарас Шевченко і українське православ'я» / Блоги – Події та люди / 9.03.2010).

Безперечно, Тарас Шевченко – наш духовний сучасник і взірець української нації, протягом свого мученицького життя із синівською відданістю Святій Трійці молився Богу за свій народ, неї Україну і всіх добрих людей, щоб бачити їх щасливими між народами світу:

Отак братів благих своїх
Господь не забуде,
Воцариться в домі тихих,
В сем'ї тій великий,
І пошле їм добру долю
Од віка до віка.
(Там же. Псалом 132, ст.279)

Тарас ШЕВЧЕНКО

Молитва

*Царям, всесвітнім шинкарям,
І дукачі, і таляри,
І пута кутії пошли.*

*Робочим головам, рукам
На сій окраденій землі
Свою ти силу ниспошли.*

*Мені ж, мій боже, на землі
Подай любов, сердечний рай!
І більш нічого не давай!*

24 мая [1]860,
СПБ

*Царів, кровавих шинкаріє,
У пута кутії окуй,
В склепу глибокім замуруй.*

*Трудящим людям, всеблагий,
На їх окраденій землі
Свою ти силу ниспошли.*

*А чистих серцем? Коло їх
Постав ти ангели свої,
Щоб чистоту їх соблюли.*

*Мені ж, о господи, подай
Любити правду на землі
І друга щирого пошли!*

25 мая [1860,
С.-Петербурґ]

*Злоначйнающих спина,
У пута кутії не куй,
В склепи глибокі не муруй.*

*А доброзиздущим рукам
І покажи, і поможи,
Святу ю силу ниспошли.*

*А чистих серцем? Коло їх
Постави ангели свої
І чистоту їх сиблюди.*

*А всім нам вкупі на землі
Єдиномисліє подай
І братолюбіє пошли.*

27 мая [1860,
С.-Петербурґ]

Михайло МИХАЙЛЮК

МИКОЛІ КОРСЮКУ – 65

Коли пишемо про круглі річниці, ювілейні дати в житті наших побратимів по перу, то з-під пера рясно виходять яскраві епітети – талановитий, обдарований, плідний, багатобічний, глибокодумний і тому подібні. Обминаємо лише суперлатив геніальний, бо таким був тільки Шевченко, а вже потім Франко, геніальною була ще Леся Українка...

Чим поважніший вік у поета чи прозаїка, тим більше пишних епітетів, бо так годиться.

Та щодо Миколи Корсюка такі епітети доречні та безпомилні. Про Миколу Корсюка поета, прозаїка, критика, видавця, бо в усіх цих іпостасях він на видноті не тільки нашої літератури, але й загальноукраїнської.

До попередніх ювілеїв Миколи Корсюка я зазначав, що він у розквіті творчих сил. Не повторюватиму це визначення, бо до його 65-річчя це було б трюїзмом. Може, колись знайдеться літературознавець, який би простежив і вияскавив його шлях до творчої зрілості. І я немало написав про Миколу Корсюка, насамперед як поета, у книзі літературних есе «Слово про слово», у передмові до його поетичних збірок, бо ж мав радість бути редактором усіх його книг і, таким чином, бути свідком різних етапів його письменницького росту, який поєднував талант з підкоренням слова, видобування з нього смислового і художнього навантаження, аби відкрити ворота, що вводять у велику літературу.

Чи не тому передмову до його вибраних поезій «Монолог» (2003 р.) я назвав «Через терни до зірок», оскільки ця латинська максима з лапідарністю втілює суть людської творчості взагалі і літературної зокрема. Тоді вираз «Муки над словом» – це притаманне усім справжнім творцям красного письменства – виявляється не як звабна метафора «з романтичним ореолом, а справді болючі випробування, які дано подолати тільки обранцям тієї музи, що в грецькій міфології носить ім'я Евтерпи».

Сторонньому оку, читачеві такі муки над

словом у Миколи Корсюка невловимі. Він наче ніколи не був ні початкуючим поетом, ні навіть таким же прозаїком. Його імені не знайдеш у «Пошті редакції», де літературні «ментори» радять учневі Сігетського українського ліцею читати більше класичної і сучасної поезії, працювати «над собою», бо подає надії, в нього є зерно таланту.

Певна річ, творчі початки у юного Миколи Корсюка були, але вони тривали недовго. Коли він став студентом українського відділення філологічного факультету у Бухаресті, одного разу приніс мені цілий жмут листків з учнівського зошита, списаних віршами. Я про-

Михайло Михайлюк, Михайло Трайста
і Микола Корсюк в Негостині

читав їх і, вже знаючи його потенціал, порадив не звертатися до псевдоромантичних тем, не оспівувати скажімо гру циганки на гітарі. Микола послухався, бо мав «синього птаха у грудях». Читав тогочасну румунську поезію молодих авторів, вдосконалював знання української мови, ознайомився з українською поезією генерації Івана Драча, румунською молодіжною поезією і напрощуд швидко вийшов на справжню поезію особистого почерку.

(Продовження на 13 стор.)

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

МИКОЛА КОРСЮК – СЕРЕД ГОЛУБІВ ГОЛУБ, МОВ БОГ БЕЗКРИЛИЙ СЕРЕД ХМАР

(До 65-річчя Миколи Корсюка)

*В дитинстві,
Коли я ховався за піч,
І мати запитувала:
«Де ти?»
Я відповідав:
«Мене тут нема».*
Микола Корсюк

Після смерті Степана Ткачука, який був для мене батьком, побратимом і Тарасом Шевченком, як пише наш славний Андрухович про свою бабцю, я наблизився душею до святої для мене «української літературної трійці Румунії» – Михайла Михайлюка, Івана Ковача та Миколи Корсюка (назвав їх за віком). Здається, мені пощастило, чи, мабуть, не пощастило, бо нелегко рости під тінню таких величезних здорових дубів всезагальної української літератури, весь час пробиватися крізь їхні літературні гілки, щоб спіймати свій промінець сонця, який би сповістив світу про твоє літературне існування. Але, побачивши мої літературні прагнення, «Трійця» прийняла мене до свого кола: «Виростає собі, ось тут поміж нами!»

Ось такі вони мої літературні батьки, побратими і Тараси Шевченки – Михайлюк, Ковач та Корсюк. Але цього разу тільки про Корсюка.

Микола Корсюк навіки зайняв окреме місце у моїй душі, ще з моїх юних років, коли я знайшов на полиці сигітської книгарні «Лучаферул» його збірку прози «Чужий біль». Звідки було знати мені тоді, двадцяти п'ятирічному верхньорівнянському лісорубові, що через інші двадцять років Микола Корсюк стане моїм близьким і рідним побратимом по перу, редактором моєї збірки оповідань та казок для дітей «Калинові стежки», професором-лектором української мови та літератури на українському відділенні Бухарестського університету...

Пізніше Михайло Небиляк подарував мені «Сюжет для новели», а Павло Романюк поетичні

збірки «Нащадки сонця» та «Монолог дерева», решту його творів подарував мені сам Микола Корсюк своєю благословенною письменницькою рукою. Ще вдячний Миколі Корсюкові за те, що відгукнувся об'єктивно, а також досить позитивно на мій поетичний деб'ют, бо всі знають, що Микола Корсюк не посудить нікого, а похвалить рідко. Тому пізніше, коли прочитає мою повість «Конокрадська честь», порівняє мене з російським письменником Олексієм Толстим, а головний редактор «Нашого голосу», пані Ірина Мойсей, скаже: «Знайте, Михайле, що Корсюк рідко хвалить, а коли хвалить, то хвалить по правді».

Пізніше, коли я впізнав Корсюка як людину, так би мовити, подружив з ним, то аж пожалів, що ми не ровесники, бо з такою людиною, як Корсюк хоч Богу молись, хоч коней кради!

«Який у вас гарний піджак, Миколо!», – сказав йому одного разу, здається, у Михайлюка, коли святкував своє шістдесятиріччя.

«З усієї душі дарую його тобі!», – не думаючи довго, скинув піджак Микола Корсюк.

Також, не можу забути, коли одного разу в Сучаві Микола Корсюк, побачивши море голубів, попросив мене зупинити машину.

І ось він, Микола Корсюк, – мов той Оксен з його «Голуб'ячих висот» – «...прикликає, приговорюючи до них, а вони проштовхуючись і боронячись ледь припіднятими крилами, вуркочуючи в метушні, лізуть один з-перед одного (...) не вгамовуються, пурхають над головою та перед ним, аж обличчя крилом торкаються, і він відмахується від них лагідними рухами, щоб, бува, не скалічити котрогось...»

Микола Корсюк – серед голубів голуб, мов бог безкрилий серед хмар...

Микола Корсюк – серед сизокрилих серафимів поет сивоголовий, як журавель-колодязь серед спраги...

З води і роси Вам, Миколо!

Михайло ГНАТЮК

доктор філологічних наук,
професор Львівського національного університету
імені І. Франка,

Богдан ЯКИМОВИЧ

доктор історичних наук,
професор Львівського національного університету
імені І. Франка,
голова Львівського відділення
Всеукраїнського товариства «Україна-Світ»

ГУЦУЛЬСЬКОГО ЦВІТУ ПО ВСЬОМУ СВІТУ

Нещодавно відсвяткувала повнолітній ювілей славна гуцулка з Румунії, активний діяч української громади у Бухаресті Ярослава Колотило – радник Міністерства культури і культур Румунії у справах національних меншин. Будучи досить високим чиновником, чи не найбільше часу і енергії віддає пані Ярослава діяльності Союзу українців Румунії (СУР), засновником і членом якого є з 1990 року. На I конгресі Союзу Ярослава Колотило обрана секретарем центральної організації. Від 1994 року вона є заступником голови, а від 2005 року – головою Бухарестської філії СУР. 1991-2012 рр. п. Ярослава була Головою Жіночої організації СУР.

Нащадок славного роду Дмитра Вершигори з Мамаївців на Буковині та Анни з Вишівської Долини на Марамарощині, пані Ярослава крізь усе життя несе горде ім'я гуцулки. Ярослава Вершигора пройшла гуцульську школу у рідному селі Вишівська Долина, після закінчення восьми класів якої у 1969-73 рр. навчалася в українській секції ліцею «Драгош Води» у Сігеті, згодом – на україністиці факультету слов'янських мов Бухарестського університету, який закінчила 1977 року.

Після університету Ярослава викладає українську та російську мови у Бистромому на Марамарощині (1977-1981), пізніше працює перекладачем на заводі «1 травня» у м. Плоєшти. Далі життєва доля ювілярки пов'язана з працею перекладача у Румунській Патріархії, музейника у музеї румунської літератури у Бухаресті. Та найбільше сил і енергії віддає пані

Ярослава українській справі як радник Міністерства культури Румунії з питань національних меншин, разом з тим ведучи активну роботу як кореспондент ряду українських часописів у Румунії.

Ярослава Колотило – активний учасник усіх заходів, які проводяться українцями Румунії. Вона була ініціатором проведення курсів підготовки державних службовців у 2005, 2006, 2008, 2013 роках, викладала на курсах українознавства у Києві у березні 2005 року.

Діяльність Ярослави Колотило значною мірою пов'язана з участю українців діаспори в культурному і освітньому житті України. Немає жодного з'їзду українознавців, які відбувалися у Києві, Одесі, Харкові, Львові, в якому б не брала участі наша ювілярка.

8-9 грудня 2006 року Міністерство культури і культур Румунії, Посольство України в Румунії, кафедра слов'янських мов Бухарестського університету, Асоціація славистів Румунії та Союз українців Румунії провели міжнародний симпозіум, присвячений 150-річчю від дня народження Івана Франка. В роботі симпозіуму взяли участь ви-

кладачі та студенти Бухарестського університету та викладачі Львівського національного університету імені Івана Франка та Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Ювілейні заходи завершилися виданням наукового збірника «Іван Франко» (Бухарест, 2008), який одержав широкий резонанс і в Україні, і в Румунії. Наукову редакцію збірника здійснив професор Іван Рябошапка. Одним з активних ініціаторів цих заходів була Ярослава

Колотило. Минуло вже вісім років від часу проведення симпозіуму, а його учасники і сьогодні згадують про незабутню подорож до Бухареста та цікаві зустрічі і дискусії. Та головне, що завдяки цьому утвердилися наукові та освітні зв'язки між вченими Львівського, Чернівецького та Бухарестського університетів.

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка Я. Колотило ініціювала проведення наукової конференції.

Ярослава Колотило – великий патріот України, речник дружби українського та румунського народів. Її знають і шанують у Бухаресті, Сучаві, Чернівцях, Львові, Ужгороді, Києві та інших містах.

Вона відзначена урядовою нагородою Румунії – медаллю «За культурні заслуги» II ступеня, Почесною відзнакою Товариства «Україна-Світ» (2005), грамотою і медаллю Міністерства культури і туризму України (2005). У 2009 році Ярославу Колотило нагородили медаллю «Вірність козацьким традиціям» з нагоди 300-річчя від часу смерті гетьмана Івана Мазепи.

Ярослава Колотило нагороджена медаллю управління культури держадміністрації Івано-Франківської області з нагоди 10-річчя українського ансамблю «Зоря», який ювіляр заснувала у 1996 році.

За активну участь у вивченні та поширенні фольклору та етнографії Гуцульщини Ярославі Колотило 2012 року присуджено звання «Заслужена гуцулка України» та медаль «Патріот Гуцульщини» (відзнака Львівського суспільно-культурного товариства «Гуцульщина»).

Нагороджена медаллю «200 років з дня народження Тараса Шевченка» (2014). У 2011 році Ярослава Колотило стала лауреатом обласної премії Ольги Кобилянської у Чернівцях.

Ім'я великої патріотки України знаходимо на сторінках книги «Україна і українці. Цвіт нації – гордість України» (2008).

У пані Ярослави прекрасна родина. Чоловік – доктор теології отець Дмитро Колотило. У сім'ї виросли троє дітей – Наталка, Лариса та Михайло, які разом зі своїми дітьми продовжують славні традиції українців Марамарощини, адже зяті та невістка теж походять з рідного села п. Ярослави.

У час славного ювілею хочеться побажати нашій ювілярці міцного здоров'я, радості від життя, дальших успіхів на ниві українства.

**З роси і води, пані Ярославо!
Гуцульському роду нема переводу!**

МИКОЛІ КОРСЮКУ – 65

(Продовження з 10 стор.)

А перша збірка студента Миколи Корсюка «Нащадки сонця» стала переконливим доказом володіння словом, того, що він зумів зробити дуалами своєї душі цілий ряд образів-символів, що стануть цілісною системою його світобачення.

У «Нащадках сонця» він – сонцепоклонник, бо сонце – це перша «інформація» про світ, джерело життя, без якого неможливі дальші дороги для повного відкриття цього світу. А дороги – другий наскрізний символ Корсюкової поезії «стоять питанням німим» і ступивши поза ворота, поет повинен знайти відповіді на наболілі запитання.

Поза воротами поет може стати іпостассю дерева, чиї коріння і крона – віс всесвіту. Архетип дерева наскрізний у збірці «Монолог дерева» – вершині поетичної творчості Миколи Корсюка і нашої поезії в цілому, зразок версифікаційної техніки, злиття досконалої форми з глибоким змістом.

В останній поетичній збірці «Яйце-райце» Микола Корсюк дещо «скупіший» на метафоричність, стриманіший у поетичному дискурсі, але такий же глибокодумний у тематичному обзори.

У нашого ювіляра поезія чергується з прозою. Він автор романтично-поетичних новел у першій збірці прози «Роздоріжжя», психологічних новел та оповідань у книзі «Чужий біль» і в збірці вибраної малої прози «Ні бог, ні люди». Про прозу Миколи Корсюка писалося досить мало, може, й тому, що його поетичне слово «вибороло» місце на першість.

Пройшовши всі літературні випробування, Микола Корсюк, якому 30 березня виповнилося 65, судилося пройти ще один випробування, бо у нього не все гаразд із здоров'ям. Тому до 65-річчя бажаємо йому насамперед подолати недуги, кріпнути фізично та морально і сказати нове вагоме слово в українській літературі.

На многая літа, дорогий друже!

Василь ДЖУРАН, член Національної спілки журналістів України

ПЕРЕЙДЕННЯ ГЛИБИН

(Продовження з № 248)

«Спомини»

Майже 500 сторінок вмістилося у великопанорамне полотно «Споминів». Для обкладинки книги дипломатичний науковець обрав найуніверсальнішу точку щодо замилювання. З високого скелястого берега Устя, що навпроти Самушина, Володимир Іванович відзняв усе буковинське село із його околицями і церквою, де Созонтій Іваницький був за дяка у минулому. Ще й пором на переправі. Як і годиться, класичний професор поїхав на 75-річчя пана Яреми і вручив йому сигнальний примірник татового доробку. Чи може бути у світі щось більше за такий чи подібний крок. Звісно, ні.

Для цього ж, як і для меморіальної дошки, час потрібен, коли люди самі кажуть, що у них часу немає. Мабуть, у Латківцях багато євшан-зілля, коли той чи той їх виходець живе такими ділами-справами.

Частину тиражу викупив Ярема. Частину – університетський філолог. Має намір поширити на Кіцманщині, адже видавцям треба повернути кошти. Чи сподіватися іще на меценатів, які колись любили Україну до глибини своїх кишень, за відомим українцем.

«Спомини» – це широкий план з охоплення багатьох історичних процесів, які відбувалися як у сусідніх країнах, так і в далекому порубіжжі, де Денисові Онищуку довелося бути.

«Спомини» Дениса Онищука і, певною мірою, Володимира Антофійчука – це змога заглибитися у тодішні реалії життя і порівняти їх із нинішніми, «відміряти» дистанцію життєвих зрізів і... подивитися вперед, що там нас чекає.

«Спомини» й для того, щоб ми помріяли: а які вони, наші, і чому ми не пишемо їх заради пам'яті родів?

Два автори – соціозіркі майстри слова. Підтримав один одного. Так би мовити, через Дністер, де перший грався біля ріки давно, а інший – з протилежного боку, з дещо запізнілим приходом. Але яке визначальне їх порозуміння у часопросторі, у їх плінноводді.

Намислив собі пан професор і, коли хочете, взяв собі «на голову» тяжену рахубу, бо це ж зайвий клопіт.

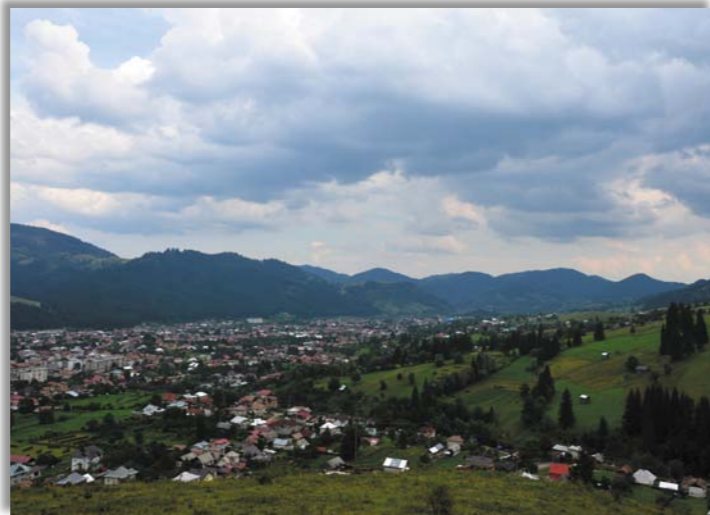
Аж ні.

«Спомини» – це, так вважаю, отой малий латківчанин, що довго уперше дивився на лижах на інкрустовані береги сільської річки, де верховодили в'юни. Це захоплення – як відбиток на коромислі споминів, яке владно проніс через усе дитинство і самовизначився з вибором професії. Інакше й не скажеш. А Денисове – у Самушині. Літературознавець вивудив у краю (до речі, Онищуки неспроста перебралися до Гура-Гуморулуй, де колись мешкала Ольга Кобилянська), золоту рибку – творчість буковинця, що могла бути ніколи невідомою у такому масштабі, як це є насправді. Переїзд невідповідний. Так буває у людей, які пишуть, або, як мовиться, пишучої братії.

Момент... Влодко... Володимир Антофійчук думає і, мабуть, має рацію, що законна назва Латківців – Владківці. У процесі деформацій, від яких гибіє суть, «латка» відтрансформувалася од справедливого до питомого Владківці, але не з означенням влади, а «Влодко». Від імені. У селі чимало Володимирів. До того ж відчутний вплив усюдисущих світових кореляцій у тому чи іншому часовимірі.

«Увезу додому карту рідного села»

Це, читачу, зрідка так буває, а якщо так, то є виняток із винятків. Скажемо: очесприйняття зримості. І ось чому?

Кимполунг

Фото Володимира Антофійчука

Троюрідна сестра пана Володимира відгукнулася через Інтернет аж з-під німецького кордону. Живе у Польщі. Повідомила: «Дорогий брате Володю! Дякую Богу, що знайшла тебе. Нині маю бажання зустрітися... і схилити свою голову перед могилами прадідів. І везу додому карту рідного села...»

Поїхав до Львова. Чернівці. Хотин (як на замовлення її величності Історії. 390-ті роковини перемоги українців і поляків над турецькими ордами). Кам'янець-Подільський, Латківці. І... мама – Марія Василівна, гейби спеціально чекала на приїзд Аліції Сопінської. Приїздила з двома подарунками: матері – шаля, Володі – карта-схема давнього села – від вуйка Павловського по батьковій лінії.

Мати не знала, але чекала... І майже незабаром відходить у засвіти.

Листи... Листи... Мов перелітні птиці

Коли померла мама... Коли є неня, вона в'яже струмок із димаря, то це мов та волічка, тільки у вертикальному значенні цього слова. До небес. Це та основа солодкого диму з малої батьківщини, що сигналізує життєм родинного гнізда до Вічності. І в цьому густий заміс життєвої філософії. Це – захисна оболонка – од маминої молитви.

Не стало берегині роду – і затужило серце синівське.

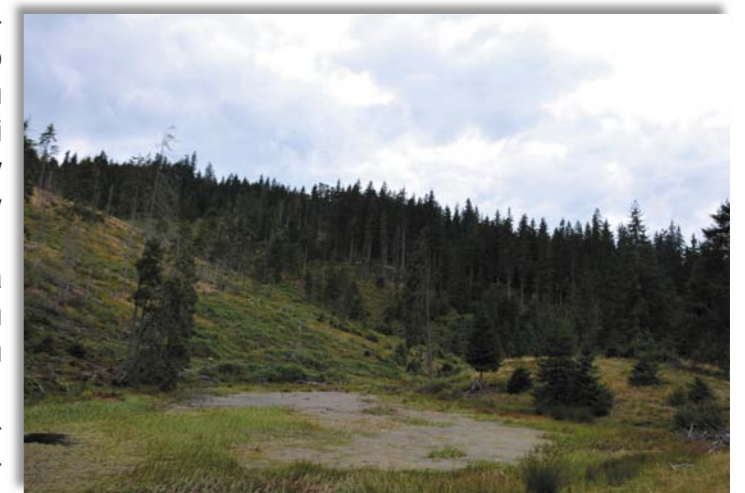
...Залишаються листи. Натрапив на ті, що належали Ользі Шевчукович-Бажанській до свого двоюрідного брата Дениса. Він, як кажуть буковинці, припретав понад 100 конвертів із думками-письмом.

Ярема після «Споминів» доручив цю кореспонденцію пану професору. У них – пульс історії тієї доби, у якій жили і творили наші попередники.

Якби вдалося вийти на зв'язок – чернівецький, – каже Володимир Іванович. – та й на свята різдвяні гайнути до Яснозора, сина Ольги та Опанаса Шевчукевичів. Може, й зберігаються відповіді Дениса...

По хвилі – дзвінкої, дністровій, прутській, серетській, сучавській, молдавській – додає: «Денис зберіг солідний епістолярій. Крім листів до Бажанської, через таку пошту спілкувався з Іваном Дошівником (теж родич – В. Д.). Тут взагалі рекорд: понад 200! Знався Денис і з Федором Погребенником, який працював у ЧДУ, відтак – у Києві. Є 30 листів.

У такий спосіб можна чимало почерпнути нового для наукового висвітлення маловідомих сторінок, які мають

На березі Морського Ока

Фото Володимира Антофійчука

прямої стосунку до літературознавчого характеру, пов'язаного з тим, хто творив на теренах краю.

Листи, рукописи, які довго пролежали у потаємних сховках осель, звісно, мають історичну цінність. Вони – живлюща волога чистоти світлих душ у білому світі, який на всі заставки називають на власний розсуд: жорстокий... Аж не хочеться вимовляти. Людство довело Світонь до такого стану (візьмімо Дністер, який до Стебника був найчистішою рікою Європи... Чи ще треба щось говорити?), що далі нікуди.

Ні, світ не такий. І не метаболічний. Ця риса од того, що породжують людські уста.

А мо, листи і вбережуть життя на планеті. Хто писав, той думав, той учився це робити. Листи писали люди, а перами їх вели душі.

Черговість череди високих нагорд

Герой цієї розповіді має у своєму розпорядженні одну дибу – відміряти те, чому найбільше треба віддати уваги.

2011-го – член Національної спілки журналістів України (друкується усе творче життя, а... нагорода знайшла автора у такому віці). Через два роки – медаль «Будівничий України». Від Центрального правління Всеукраїнського товариства «Просвіта».

2014-ий, Шевченків рік – член Національної спілки письменників України.

Скромність – паніатка ще з тих часів, навіть старша за листи, на ролі і значенні яких наголошувалося. Це теж закладено у генній лабораторії родоводу. Нічого не скажеш: доволі якісні характеристики харизматичних людей такого штибу, як Володимир Антофійчук.

(Продовження на 16 стор.)

ПЕРЕЙДЕННЯ ГЛИБИН

(Продовження з 15 стор.)

Що у портфелі запасному – записному?

Є такий задум! Спільний! Разом з Іваном Кідещуком видати альбом (двомовний). Робоча назва «Румунія в житті і творчості Ольги Кобилянської».

Міжнародний проект! Віриться: і це видання побачить світ. Знаєш, шановний читачу, чому? За Радянського Союзу пресловутий кордон виконував не ту функцію, адже добросусідські міжнародні відносини завше можуть мати для політичних центрів тільки тоді увагу і значення, коли першими не переговорають між собою у прикордонні. Близькі сусіди-родичі не вбачали ворогів з того чи іншого берега Серету.

Але кожна сторона ніби скидалася на... сільськогосподарський лан, коли доглядають і сапають культури, а поконежчя розсапують в останню чергу. Така паралель і в цьому випадку.

Інші плани. Не може бути, щоб іще чогось не було. На заваді та ж скромність. Однак...

З великими потугами автор цих рядків довідується, що є... карколомний стрибок завдовжки у 100 років. 1914 року Осип Маковей хотів особисто підготувати твори Бажанського до друку, але завадила Перша світова війна. Хай через вік, та годиться зібратися із силами і видати на-гора ПЗТ. Почин – розчин!

Дві дачі, одна із них – ДАЧО

Перевергати гори наукового матеріалу, набродитися вздовж і вшир Буковинським краєм, майже без перерв писати, писати і писати... «Вікно» дозвілля – на дачі. Чернівецька Конча-Заспа ніколи не заспана. Вдень робота – на вихідний. Увечері світло у вікнах. Ідеї прометеєві! Щось не забути, щось довстигнути, щось передбачити.

А ще, коли є час, – кинути погляд на ту чи іншу книгу. Переглянути випадкову, на яку впаде в око. І... пригадати текст, його основу. Звірити на шальках часу, що з того письма було суєтним, а що залишилося сутнішим і вартісним.

Друга дача – ДАЧО. Аббревіатура, може, і не всім відома: Державний архів Чернівецької області.

Драй-Хмара колись написав:
Люблю слова, що повнозвонні,
Як мед пахучі та п'янкі,
Слова, що в глибині бездонній

Пролежали глухі віки.

Яке мудро вмотивоване перенесення словосмислів: у глибині бездонній – і глухі віки.

Це його, Володимира Антофійчука, стихія, у котрій він глибиніє, як колись у дитинстві того краю, де все дзвеніло. Навіть у назвах довкільного світу, що опоясали його Владківку (у нього ж – Владківці Владківка!). Стихія, до якої прирорився спантеличеним поглядом малюка на лижах перед самим дзеркалом Дзвінки, отороченої з двох боків кришталевими лініями, а поміж ними – фантастичні увертюри-рухи в'юнів. І себе, свій образ уздрів у тому дзеркалі – чистому-чистому. Мов божественний мазок засвітився у душі і залишився там надовго, бо вже у Чернівцях напише докторську дисертацію під назвою «Своєрідність трансформації евангельського сюжетно-образного матеріалу в українській літературі ХХ століття». Чи, бува, це не од того вияву самоутверджувального позирку на тло річки з живлющими рибинами, які подивували хлопчину тим, що відкрилося маленькій душі з довірливими оченятами? Віриться: та трансформація, той важливий складник, є символічний внутрішній генератор. Інакше для чого було б бачити ідеї та йти до них, щоб збувалися дива.

Зі славним 60-річчям Вас, пане професоре! Нехай ваші дні дзвенять із краю малої батьківщини, перегукуючись із Буковиною, срібним гомоном задністровським, де зродилися на світ Божий. І хай ця вість лине аж до Сучави і далі, бо ваші труди видно у днях високих. На многая літа!

...В акваторії «Споминів» Дениса Онищука – Самушин, Кліводин і Дорошівці із найпівденнішою частиною Сучави.

В акваторії спогадів Володимира Антофійчука – симфонізована музика чистої Дзвінки, кришталеві фалди по краях води і перевесла сонячних променів. Лижі, їх носова частина, схожа на кирпаті носики його, Влодки, і друзів.

І хруст тих безмірно накристалізованих льодяників, що ні дихнути на лижах, ні продихнути, бо мірадіється світ – і тебе поглинає не лише основа берега, а й річка із дивовижними вибриками в'юнів. Така гойно-спантеличена фантазія у природі, у яку ти впірнаєш, у той увертюрний хрускіт і плюскіт, бо ліва лижа уже п'є воду із Дзвінки. А озвуки які од того чарівного кришталю: дїнь-дз-ї-ї-н-нь...

Дитинство загубило свої ключі... бо що воно таке на дистанції карпатських і козацьких 60 літ? Закодована закономірність законодавства, яке стосується змайнулого часу. І – часоводдя. Іншими словами – перейдення зариблених глибин. І – в'юнами із Дзвінкою.

Лариса-Міхаєла ТРАЙСТА

МОТИВ ПОДОРОЖІ – ВІД СТАРОДАВНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ПОСТМОДЕРНІЗМУ

ПОРТРЕТИ МАНДРІВНИКІВ ЦВЕТАНА ТОДОРОВА¹

У своїй науковій роботі «Ми та інші»², в якій йдеться про літературну подорож, її автор – болгарський науковець Цветан Тодоров – пропонує класифікацію мандрівників, починаючи з ХІХ-го століття. Після того, як говорить про таких відомих мандрівників, як Віктор Сегален, Франсуа-Рене де Шатобріан та інших, розділює їх на 10 категорій, і, таким чином, перед нами постає портретна галерея мандрівників.

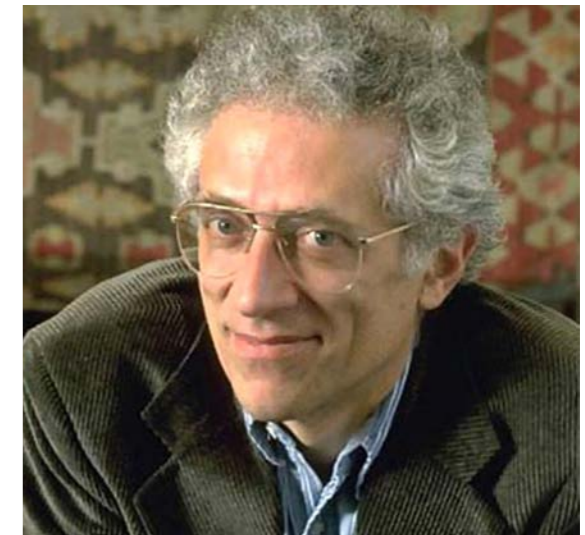
Певна річ, кожний реальний мандрівник може впізнати себе в одному з оцих портретів абстрактних мандрівників, за винятком тих, які, перетинаючи територію чужих держав, не зупинялися в них, чи, мандруючи ними, не вступали в контакт з їх жителями.

В першу чергу йдеться про мандрівника-асимілятора. Такий вид мандрівників, інвентаризований Віктором Сегаленом та Жан-Жаком Руссо, здається відносно рідкісним в сучасності, тому що він передбачає упевнений дух хрестового походу, месіанізму, а віросповідання, які існують сьогодні, втратили такий дух. Асимілятор – це мандрівник, який подорожує, щоб асимілювати інші культури, він хоче змінювати інших, щоб вони стали подібними до нього. Класичний портрет асимілятора – це християнський місіонер, який хоче повернути інших до своєї релігії, до свого віросповідання. Новим типом асимілятора став марксист, чи той, хто виконує різні місії: ідеологічні, економічні тощо.

Мандрівник-спекулянт (*profitor*), – такий мандрівник не є ні християнським місіонером, ні солдатом, ні ідеологом, він подорожує ради власного прибутку – бізнесмен, комерсант (купець – сьогодні торговельний агент, *commis voyageur* тощо), чи промисловець. Він подорожує без того щоб мати будь-яке власне ставлення до оригінальності та автентичності інших (людей, які живуть в державах, якими мандрує), але спекулює на їхній несхожості тільки для того, щоб добре їх «обшарпати», як пише Віктор Сегален. На відміну від асимілятора, спекулянт добре пристосовується до будь-якої ситуації. В нього немає ніякої ідеології, навіть не має в ній ніякої потреби, він

подорожує, заробляє гроші, експлуатує, торгує.

Турист – ця третя категорія, безсумнівно, дуже складна (ми її добре знаємо, бо немає людини, яка хоча б один раз не була туристом), вона виглядає: банально, навіть в якійсь мірі карикатурно. Турист – це мандрівник, який вічно спішить і якого цікавлять не люди, а пам'ятники. Він спішить не тільки через те, що сучасна людина взагалі спішить, а й через те, що його подорож є частиною його відпустки, а не професійного життя.

Цветан Тодоров

Імпресіоністська подорож – це чарівні мандри ХІХ-го століття таких людей, як П'єр Лоті, який мандрував Далеким та Близьким Сходом, Анрі Мішо, який написав багато реальних, а також і вигаданих щоденників подорожей, чи Ролан Барт, який подорожував до Японії. Це подорож, в якій інтуїція, чутливість і точка зору мандрівника про ту чи іншу країну є дуже вагомими. Незважаючи на те, що суб'єкт є тим, хто розповідає, він не має жодного наміру вилучити універсальні правила зі своєї подорожі, а просто радується нею. Радується відмінністю, і через це він є імпресіоністом, бо не прагне до універсалізації всього побаченого.

(Продовження на 18 стор.)

МОТИВ ПОДОРОЖІ – ВІД СТАРОДАВНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ПОСТМОДЕРНІЗМУ

(Продовження з 17 стор.)

Імпресіоніста можна назвати вишуканим туристом, тому що в нього набагато більше часу, ніж в простого туриста, який подорожує під час відпустки, і, на відміну від останнього, імпресіоніст повернеться додому не тільки з фотографічними чи словесними кліше, а також з намальованими чи написаними ескізами.

Асимілянт – це мандрівник, який найчастіше подорожує тільки в одну сторону і більше не повертається: емігрант. Він хоче пізнати інших, тому що змушений жити поміж ними. Хоча бути схожим на них, тому що хоче бути прийнятий ними. Його поведінка є протилежною до поведінки асимілятора – людини, яка насильно проводить асиміляцію. Асимілянт проникає в іншу культуру і, пристосовуючись до неї, живе за її правилами. Він приходить до інших не для того, щоб змінити їх, зробити подібними до себе, а для того щоб самому стати подібним до них. Таким чином, він відрізняється від робітника-емігранта (заробітчанина), який так само, як і спекулянт, подорожує в чужину на певний період часу і не має жодного наміру відмовитись від власної культури.

Для емігранта, який знаходиться наприкінці своєї подорожі – мандрівника, який перестає, або скоро перестане бути представником своєї культури – через різні причини, які не залежать від нього, чи добровільно, бо настає момент, коли він зливається із чужинцями і стає «одним з них».

Екзот, (*екзотик*, *екзотичний мандрівник*) – термін вдуманий Віктором Сегаленом – *l'exote* – це мандрівник, якого він описує у своєму *Есе про Екзотику*.

L'exote – це мандрівник, який хоча і подорожує чужиною, не допускає її до себе, намагається тримати її на відстані, і таким чином насолоджується відмінностями. Існує стратегія насолоди, спокуси, яка дозволяє йому тримати все на відстані від себе; ні в якому разі він не спробує проникнути, змішатися чи втратити свою ідентичність. Він все тримає на відстані і культивує тактику цієї відстані. Щастя такого мандрівника є дуже крихким: якщо не пізнає досить добре інших – не зможе їх зрозуміти, а якщо пізнає їх добре, то більше не бачить їх.

L'exote не може оселитися в щойно зрозумілому спокої, його досвід втратив будь-яку гострість, тільки

прибуває в одне місце, як вже й починає збиратися у нову подорож. Саме тому правило екзотизму в наш час перетворилося із сприймання життя на художній процес.

Засланець – це мандрівник, який з одного боку дуже подібний до емігранта, а з іншого – до екзота. Він оселяється так само, як і емігрант, в чужій державі, але так само, як екзот, не допускає чужого до себе. Для засланця як для мандрівника подорож скінчилась. Це може бути випадок Рене Декарта, який практично все своє життя прожив поза межами Франції, найдовше в Голландії. Бути чужинцем для Декарта означало бути вільним, тобто незалежним: «Відмічаючи себе таким, яким я є з однією ногою в одній державі, а з другою в іншій, вважаю моє становище щасливим, відчуваюсь вільним».

В ХХ ст. багато письменників беруть приклад з Декарта і вибирають екзил тільки для того, щоб творити (Джейм Джойс та Самюел Беккет покидають Ірландію, Рейнер Марія Рільке пише тільки за межами Німеччини, Габріель Гарсія Маркес та Гюнтер Грасс пишуть свої «національні» романи в Парижі і т.д.). Як бачимо, екзил може бути ситуацією надто чудовою, або навпаки, подеколи нещасною, як у випадку політичного вигнання. І все ж таки, велика кількість письменників, які знаходились на засланні (до цієї категорії можна віднести і генія українського народу Тараса Шевченка), знайшли тут свого роду енергію відстані, відірвання, ностальгії, і з цієї енергії черпали свою творчу силу. Таким прикладом може послужити Вітольд Гомбрович, який прожив двадцять п'ять років в Буенос-Айресі і зробив з цього досвіду свого роду закон жанру. Тож, коли людина знаходиться далеко від своєї батьківщини, то відстань і розлука може стати для неї творчим джерелом.

Алегорист – це мандрівник, який сприймає чужину, як критичну метафору, подорожує «метафорично». Навіть перебуваючи у чужині, він завжди залишається у зв'язку з власною культурою. Чужина служить йому алегорією, фігурою, допомагає йому тримати на відстані власну територіальність. Певною мірою, це мандрівник інтелектуальний, але який не децентралізує себе насправді. Зістається централізований у власній культурі, не забуває своїх коренів і не екзотизується навіть думкою.

«Алегорія, – пише Цветан Тодоров, – говорить одне, але її метою є, щоб розумілось інше. Алегорист

говорить про чужий народ тільки для того, щоб обговорювати зовсім інше – свої власні проблеми та проблеми його культури». Цветан Тодоров наводить приклади кількох письменників: французький Барон де Лаонтан пише про гуронів (колись могутнє індіанське плем'я в Північній Америці) тільки для того, щоб висвітлити брак свободи та рівності в Франції, його зовсім не цікавить доля цього народу. Інший французький філософ та енциклопедист епохи Просвітництва Дені Дідро пише про корінне населення Таїті, щоб засудити французькі форми сексуальності, а також французький письменник – драматург, есеїст, поет – актор, реформатор театру Антонен Арто використовує мексиканців тільки для власного світогляду. Дідро не був на острові Таїті, Арто був у Мексиці, але вони використовують алегорично інших тим самим способом. (Ми могли тут спогадати також французького письменника та філософа Вольтера, який ніколи не був в Росії та Україні, але писав про обидві держави, також йому було доручено писати Історію Петра Великого). «Траплялося, що ці письменники були примітивістами, тобто писали в манері примітивізму і приносили хвалу іншим народам, але зустрічаються і негативні алегорії, в яких письменники користуються іншим народом, наче якимось опудалом».

Розчарований мандрівник. Існують люди, які жодного разу не покидали своєї держави, місця, в якому проживають, чи навіть власного дому, і зовсім не жаліють про це, їх можна б назвати сидячими. Але існують і мандрівники, які обійшли земну кулю, щоб врешті долучитись до категорії сидячих. Подорожуючи до двох діаметрально протилежних пунктів земної кулі, відкрили, що така мандрівка виявилась зовсім непотрібною для них.

В Західній культурі, в традиції давнього стоїцизму, як правило, знаходимо досить аргументів для відмови від зовнішньої подорожі, щоб присвятити себе внутрішній. Франсуа-Рене де Шатобріан писав: «Людині не потрібно мандрувати для того, щоб розвинути; в ній живе неосязність».

В Східній культурі відмова від мандрів ґрунтується на філософських ідеях даосизму та буддизму. Анрі Мішо пише в своїй праці *Ecuador*, що мандри не роблять людину відкритою, а тільки модною, «в курсі актуальних подій».

Філософ – це мандрівник-любомудр, шукач істини, мислитель, що займається філософією, розробляє питання світогляду. Мабуть, філософські мандри не можна відокремити від інших подорожей (філософ – людина, як будь-котра інша, і трапляється, що людина-філософ є імпресіоністом, алегористом чи засланцем, як Рене Декарт), але ми можемо уявити собі його, як це робив Жан-Жак Руссо (який не подорожував ніколи), але мав власну формулу, щодо філософської подорожі: «щоб віднайти особливості, треба спостерігати відмінності». Існують два аспекти філософської подорожі: приниження та марнославство; також існують дві течії: вчитись від інших та вчити інших. Спостерігати відмінності – це учнівське заняття пізнання людського розмаїття. На думку французького філософа та письменника Мішеля де Монтеня, це гідність філософської подорожі, найкращий засіб «терти і вишлифовувати власний розум об розум інших».

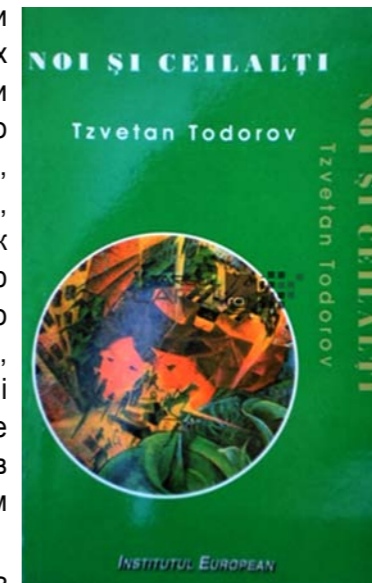
Спостерігання відмінностей не є кінцевою метою, а тільки способом для впізнання характеристик різних речей та істот, різних ситуацій та інституцій. Завдяки своїм мандрам чужими державами, для філософа відкриваються універсальні горизонти, які дозволяють йому не тільки вчитись, а також висказувати свою думку та вчити інших.

Філософ є універсалістом, подібний до асимілятора, відрізняючись від цього тим, що завдяки його уважному спостеріганню відмінностей, його універсалізм не є простим етноцентризмом, і, як правило, він задовольняється тільки засудженням, залишаючи інших турбуватись і діяти, щоб виправляти помилки та кривди і поліпшувати долі.

Ось таку галерею портретів мандрівників пропонує нам Цветан Тодоров, а ми додамо до цієї галерії ще кілька портретів мандрівників уявних подорожей – літературних персонажів постмодерної прози (у великій мірі української): наркомана, шизофреніка та інших.

¹ Дослідження Тодорова охоплюють широкий спектр наук: соціологія, політологія, філософія, історія мовознавства, літературознавство, семіотика.

² Tzvetan Todorov, *Noi și ceilalți*, Institutul European, 1999.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ОБРАЗ КОЗАКА-УКРАЇНЦЯ В РУМУНСЬКІЙ ІСТОРИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

(Імагологічні студії)

(Продовження з № 248)

Образ Тимофія Хмельницького в історичних студіях Константина Гане¹

Руксандра, найменша дочка господаря Молдавії Василя Лупу, є однією з найвідоміших домніц зі всієї румунської історії. Константин Гане присвячує їй у першому томі своєї праці «Прожити життя пань та панночок» („Trecute vietē de doamne și domnițe“) підрозділ – «Домніца Руксандра», який разом з іншими двома: «Домніца без імені» та «Марія Радзивіл» входять до розділу «Домніци Василя Лупу».

Багатьох відомих деталей з її життя вистачило б для описання так званого «романтичного життя» – цієї вимогливої нескромності модерної літератури. Але до кінця вся ця праця, не будучи нічим іншим, як величезною нескромністю, то посковзнемось далі вниз по схилі і побачимо, як протекло насправді життя цієї чарівної з-поміж найчарівніших жінок.²

Руксандри, народжені у шлюбі Василя Лупу з Тудоскою, дочкою великого дворника Нижньої Молдавії Кості Бечок, ледь виповнилось десять років, коли померла її мати. Через півтора року молдавський господар одружився на черкесці Єкатерині, на кілька років старшій за його дочку. Добра і лагідна Катерина зуміла приблизити до себе Руксандру та її старших сестер.

Історія занотувала п'ять сватів, ладних віддати будь-що, тільки би мати Руксандру за жінку, певна річ, їх було набагато більше, тому не так важко зрозуміти красу дочки молдавського господаря, який приділяв їй особливу увагу, «його амбіціям не було краю, коли думав про її майбутнє...»

Доля Руксандри почала вирішатись весною 1654 року, скоро після шлюбу її сестри Марії з литовським князем Радзивілем. Поріднення господаря Молдавії з одним із найбільших шляхтичів Польщі не сподобалось Османській Порті. Щоб уникнути неприємностей з турками, Василь Лупу був змушений гарантувати одним зі своїх дітей. Оскільки його старший син помер, а меншому не вистачало років для цього діла, то був змушений відправити до Константинополю свою найулюбленішу дочку Руксандру.

1648 р. (Руксандра знаходилася вже три роки в Константинополі) Василь Лупу висилає посла (логофета Георгія Штефана, який через п'ять років стане молдавським господарем) до князя Семигороду Юрія Ракоці, якого просить вислати до Молдавії свого друга, радника Яноша Кемені, він йому довірить велику таємницю, яку не може

довірити навіть своєму послові. Але мета цього послання була зовсім іншою: Ракоці був претендентом на польський трон після смерті Владислава IV-го, тому молдавський господар надіявся на шлюб своєї дочки з його сином Сигізмундом. Таким чином, логофет Штефан отримав місію довідатись, чи князь погодиться на поріднення з Василем Лупу. Князь Семигороду не мав нічого проти шлюбу свого сина з Руксандрою, навпаки, він довірив своєму раднику вирішити все, що стосується цього діла, але побоювався тієї «великої таємниці».

«Ти вирушаєш до Молдавії, а я переживаю за тебе, бо боюся я цієї хитрої людини, тим більше, що не знаю, для чого він тебе кличе», – сказав на прощання князь Ракоці своєму радникові Штефану Кемені.

Великою таємницею, яку господар Молдавії мав відкрити семигородському князеві, виявилась наївна вістка про те, що трон Польщі є вільним і було б добре, якби Ракоці сів на нього. Про що подумав Ракоці, як почув таку «велику таємницю», коли його посли вже знаходилися у Варшавській дієті, важко сказати, але так само важко повірити, що Василь Лупу – «хитра людина», не знав навіщо це робить. Вся ця інсценізація не мала іншої мети, як приготування шлюбу своєї дочки з сином того, кого він вже бачив королем Польщі. Для цього діла він запевнив Штефана Кемені, що кордони Молдавії відкриті для його військ, якщо хоче добратись до Польщі через Молдавію, а також може стати йому в допомозі зі своїм досить сильним військом. Після так званого рішення і підписання Кеменем договору: «на столі Василя Лупу, його пером, на його папері», – пише у своїх спогадах угорський літописець, тільки тоді почали, немов про якесь неважливе діло, розмову про шлюб Руксандри з Сигізмундом Ракоці.³

Поки Василеві Лупу – «хитрій людині», вдалося великими коштами повернути свою дочку додому, Юрій Ракоці помер. Янош Кемені написав йому, щоб дотримався всього, про що домовились, і продовжив союз із синами князя: Юрієм II та Сигізмундом. Але Василь Лупу відповів: «Якщо князь помер, то нехай забудеться все, що було встановлено». Він не мав довір'я в долю Сигізмунда, і на кінець таке поріднення більш не цікавило його.

Скоро після цього до Руксандри вислав сватів граф Потоцький (невідомо з яких причин йому було відмовлено), та князь Дмитро Вишневецький, за якого також Руксандра не хотіла виходити заміж, мабуть, через те, що покохала Тиміша Хмельницького, сина українського гетьмана.

Про Тиміша Хмельницького та його козаків румунський меморіаліст пише:

Козаки – народ, який населяв Україну, понад три століття були підданими польському королю, але спочатку вони були вільними людьми, які вибирали над собою гетьмана. Король Штефан Баторі

затягнув їх у свою пастку, виславши гетьманові прапор та печатку, відзнаки великих сановників корони і визнавши право тримати при собі 6000 озброєних людей, вони мусіли бути «реєстрованими» і взяли собі назву – Запорізьке Військо (через що їх називали запорізькими козаками). Вони радо прийняли таку королівську милість, не давши собі справу, що це ніщо інше, як право короля вибирати над ними запорізького гетьмана, тобто скасування їхнього права вільного вибору. Таким чином, кожний нерестровий козак став підданим кріпаком польської шляхти, яка вторгнулась в Україну і забрала їхні землі. До того ж поляки намагались переманити цей православний народ до католицизму. Ця проблема з подвійним аспектом, соціальним та релігійним, виявилась однією з багатьох політичних недоліків польського королівства в стані занепаду. Викликані незадоволення зростали з кожним роком до середини 17-го століття, коли настали настільки загрозливими, що повстання виявлялось неминучим, тільки для цього треба було підходящої людини.

І вона появилася в особі Богдана Хмельницького.

Син запорізького гетьмана Богдан, обдарований великою енергією, пережив бурхливу молодість. Живучи в домі Потоцьких, мало не втратив життя через жарт свого господаря, який, бажаючи похвалитись своєю майстерністю в рубанні голів, вибрав його голову. Богдан втік від нього до Січі Запорізької, де пройшов довгу військову підготовку. Пізніше, коли одружився і отримав від свого батька маєток в Україні, один з його ворогів, Чаплинський, отримавши дозвіл від старости відібрати від нього землю, спалив його хату, вбив дитину і викрав жінку. Богдан Хмельницький поскаржився на нього старості, який направив його до дієти, звідки направили його до самого короля, але правди так і не знайшов. Ось так ворожнеча підкрадається до людських душ, піднімаючи одних, знищуючи інших. Але Богдан був з тих людей, які, не знаходячи правди, чинять її самі. Як бачите, іскра запалилась дуже легко, менш ніж за два роки, від 1646 року до 1648, вся озброєна Україна на чолі з Богданом Хмельницьким, обраним гетьманом війська запорізького, піднялась на ноги. Поляки озброїлись теж, намагаючись покарати «кріпаків повстанців», і так почалась довга, жажлива і болюча для гордої польської шляхти війна.

Після Корсунської битви, де той самий Потоцький, який хотів погратися з головою Богдана Хмельницького, став полоненим свого колишнього кріпака, слідували перемоги під Пілавою, Збаражем та Зборовом. Польські війська були подрібнені одне за іншим, переможених генералів було вбито, навіть сам король ледь не попав у руки козаків Хмельницького, об'єднаних з татарами кримського хана Іслана Герея.

Хмельницький стає героєм, королем України, його ім'я прославилось поза її межами. Почав приймати послів, не тільки від Василя Лупу, Матая Басараба та Юрія Ракоці, а навіть від російського царя та самого османського султана. Підписувались договори, створювались союзи. Гордий, але пияка, Богдан Хмельницький приймав усіх у своїй переяславській штаб-квартирі, примушуючи своїх гостей пити водку з великих золотих бокалів. Двір гетьмана виглядав патріархальним, його жінка, яку відібрав від Чаплинського і яка бозна-чому ходила поміж гостями, пригощаючи їх кавою, наповнюючи бокали і припаляючи люльки.

Сп'янілі від вина козацькі офіцери перестрашували до смерті послів, а сам Богдан, не зважаючи на ніщо, горланив на Кіселля,

який прибув від польського короля для договору про перемир'я: «Завтра! Сьогодні я п'яний! Якщо буде мир, то хай буде, а якщо ні, то ви, польські пани, станете навколішки переді мною, після чого продам вас туркові. Все! На добраніч!» Ходили чутки, що посол князя Ракоці, жажнувшись від побаченого, звернувся до інших послів на латині: «*me poenitet ad istas crudeles bestias venisse*» (жалію, що прибув до цих звірів).⁴

Ось так стояли справи, коли весною 1650 року Богдан Хмельницький попросив руки дочки молдавського господаря для свого сина Тиміша, ця вістка перелякала до смерті весь Яссський двір. Наскільки «хитрою людиною» б не був Василь Лупу, все ж таки не міг відгадати, які наміри мав український гетьман... Чи це був політичний план, і він прагнув союзу з Молдавією, чи її трону для свого сина Тиміша, чи все це було тільки простим марнослаством, щоб бувший кріпак став сватом багатого та блискучого господаря Молдавії?

Все, що відомо – це сильне роздратування бідного Василя Лупу, коли прибули українські послі просити руки його дочки. Як міг він, який мріяв для своєї Руксандри королів та імператорів, віддати її за необтесаного козака?

Зі всією обережністю заради спокою свого майбутнього він відмовив українським послам, мотивуючи, що не може віддати свою дочку за людину, яка не є князем, а до того турки не погодилися б на такий шлюб. Вся його надія стояла в Османській Порті, яка, на його думку, не погодилась б, щоб Богдан Хмельницький, ставши сватом господаря Молдавії, мав відкритий шлях для вмішування у справи Османської Імперії.

Богдан Хмельницький – Хміль, як називають постійно його літописці, – був людиною дії, скупий на слова, але сильний духом, відповів Васелеві Лупу, що жаліє його відмови, але Тиміш прибуде до Молдавії «на чолі сто тисяч весільних гостей», щоб забрати свою наречену.⁵

Український гетьман дотримався даного слова, і у вересні 1650 року до Молдавії увійшли татари, а скоро після них і козацьке військо. Василь Лупу відправив всю свою родину до кріпості Нямцу, а сам зі своїми людьми заховався в кепотештських лісах. Мала частина людей, які залишились в Яссах, побачивши велику кількість татарів, залишили двір і повтікали хто куди зміг. «Згоріло все: місто, двір, доми боярів, – протягом короткої години все місто пертворилось на ніщо, все пертворилось в попіл», – пише Мирон Костін. До того ще й султан послав спитати Василя Лупу, навіщо той покинув свій двір. «Даремне запитання в такі часи», – пише обурений той самий літописець. Що інше залишалось молдавському господареві, як виповнити волю «весільних гостей»?.. «В подяку за спустошену державу та спалену столицю» виправив спатера Чіголю до Хмеля з багатими дарами та обіцянкою, що віддасть свою дочку за його сина, але обіцянки так і не дотримався, а об'єднався з козацькими ворогами, поляками.

(Продовження на 22 стор.)

Йозеф Брандт. Повернення з перемогою

Юрій ПАВЛИШ

Із циклу «КОЛИСКА ГОМОНУ»

* *
Не збиватимуся з дороги,
Якщо,
Ненароком,
Валуватимуть
То в анфас,
То в плечі,
То зліва,
То справа,
Наче злагоджені
Нісенітниці.
Моя непосидючість
Вже привикла
До всячини.

Ні,
Мені не потрібно
Мірятися.
Я можу мати,
Коли захочу,
Свої,
Які знатимуть
Атакувати
І
Триумфально
Бумерангуватимуть
Лагідною спокійністю
Всі оті нісенітниці.

А,
Може,
Атакуватимуть
Проглотно...

* *
Якщо
Буде потрібно колись
Атакувати і справді,
То атакуватиму
Не по давньому,
А фіалково,
Трояндо,
Білосніжно.
Звичайність не везла.
Так повідомили мене
Жовтокосі трави і квіти.

* *
Мучили мене
Не інсинуації,
А їхні кольори,
Наче ягині сукні.

Господи!..
І баба-яга
Позичає кольори
Для своїх
Хтозна-кількох суконь
Від веселки...

Мал. Василя СОКОЛЮКА

* *
Чи будуть колись
Посестрами
Істина з брехнею?

Пригадую,
Казав мені батько
Давно-давно
Повчально,
По-селянськи:
«Якщо хочеш бачити
Близькими
Істину з правдою,
Купуй і читай новинку*».

* *
Казати істину –
Означає
По-менандерськи
Помилатися.
Справді,
Чи таки так воно?

Помилка –
Спільна доля
Всіх земних.

* *
Колишеться
Моє дитинство
Між сходом і заходом
Мого всесвіту.

Я був дитиною.
Я знову дитиною,
Дитиною-сиротою.

А світ?
Пора?

Все,
Що для мене,
Залежить від мене.
Мої ночі і дні
Течуть
І тектимуть
Поки світа.

* *
Буває,

Що істина
Набуває вигляду
Такої казковості
Або небувалості.
Що ніхто
Не вірить у неї,
Ані тіні...

Та
реальність
Не за горами.

З часом...
Адже лютий мас
І 29 днів.

*Новинка – (діал.) газета.

Василь БАРШАЙ

Веснянка

Веснянка у пору
Свою пісню розлила,
Підсніжники білі
Зі сну пробудила.
Вже скоро вся зелень
Наш світ обійме,
Ліловий бузок
У садах розцвіте.

Веснянка вітає
Кохання і юність,
Вона звеселяє
Наш сум і байдужість.
Коли ще й зозуля
В гаю закує –
Ліловий бузок
У серцях забує.

Черешні мої

Черешні мої ви весняні,
Вбираєте знов своє гілля
В віночки розцвілі, рум'яні,
Як молоді для весілля.

Черешні мої ви крилаті,
Не зможу забути я вас,
Ви носите в жилах дитинство
І весь пережитий мій час.

Хотів би я знову стрибати
По вашому гіллі щодень,

Мал. Василя СОКОЛЮКА

І козуб доповна нарвати
Ще раз золотих черешень.

Черешні мої жовтолисті,
За вами тужив я в піснях,
Хотів би ще раз вас обняти
В моїх посивілих роках.

Свобода

Весь люд цілі століття,
Від заходу до сходу,
Боровся, щоб здобути
Святу свободу.

І ми здобули право,
Всі масмо дозвілля,
Щоб жити в насолоді
Від волі до безвілля.

Тепер ніхто не хоче
Установити згуду:
Для кого ми здобули
Святу свободу?

Одні працюють чесно,
Їх другі обкрадають,
А треті, самолюбці,
Свободу прославляють.

Коли б ми всі згодились
Розбити цю незгуду,
Лише тоді б здобули
Ту істинну свободу.

Михайло ВОЛОЩУК

ШЕВЧЕНКО

Шевченко, як вкраїнець, як людина,
Як херувим, як вчитель, як митець,
Зайшов у дух мій, як і Україна,
Яким поклав я на чоло вінець.

Приятель з сонцем, з мирними дощами,
З небесними проміннями, з зерном,
Своім пророчим словом він є з нами,
Ми радуймося з ним, як божеством.

Міцний він, як уся небесна сила,
Він знищив злобу словом, не мечем,
Бо його слову дані були крила,
Щоб міг у світ летіти «Кобзарем».

Він ними захищав усю Україну,
Не треба було жодних канонад,
Хотів побачить в Україні зміну,
Край злагоди, добра і променад.

За це боровся у важкій неволі,
Щоб в мальовничих селах всі хати
Всміхалися, як голуби на волі,
Щоб в них більш жодні злидні не зайшли...
Шевченко скрізь заходив, в кожную хату,
Служив для людю джерелом ідей,
Снив Україну сильну, багату,
Щоб була раєм для усіх людей.

Щоб гості їхали з усього світу,
Побачить її славу і красу,
Щоб з автором зустрітись «Заповіту»
І разом з ним помандрувати по Дніпру.
Почути, як співає Дніпр широкий,
Як сонце верби ніжно обніма,
Щоб спити з чаші степової спокій
І оп'яніти, як від доброго вина.

А вже тоді, як вернуться додому,
Аби засвідчили вони усім
Із серця українського альбому,
Що Україна є, як Божий дім.

Як материнська ласка, як молитва,
Яку щодня повторюють святі,
Та може стати гострою, як бритва,
Як хтось порушив би кордон її.

Кордон, який благословив віршами
Тарас Шевченко і його «Кобзар»,
Щоб Україна сяяла віками,
Як в небесах святих Всевишній цар...

І вона сяє під небесним кругом,
Її рівних поміж зорями нема,
Вона з Шевченком йде, як з вірним другом,
До осяйного вічного життя.

Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії

Георге ПІТУЦІз посмертної збірки
«Нерухомі зорі», 1995**САМІТНІСТЬ**

Не відаю, що діється із зірками,
коли кліпають із безмежжя до мене.
Чи болить їх безсилля
притулитись до моїх грудей?
Та коли серед ночі
огортаю землю душею
й голублю її безмовну мудрість,
а потім випускаю землю на орбіту,
на якій вона втоми не знає ніколи,
відчуваю, що земля наче задоволена
тим, що може моїми очима
милуватись зірками.

ЖАЛІСТЬ

Кохана,
Прости мені жорстокість!
Наді мною розпростерла крила
Жалість, мов хворе безлюддя.
У мандрах моїх
я натикаюся на дерева,
обтяжені плодами.

Але яблуко, яке ти просиш,
ніколи тобі не дам –
хіба тільки запах його,
що у мислях моїх затаївся.
Кохана,
Прости мені жорстокість...

ПРИТЧА

Зі стола, за якими обідав чоловік,
виповзли три зміюки
із квітами у пащах
і своїми тілами почали писати
стародавню притчу.
На стільцях почали появлятися
руки,
з ліжок звисати
ноги в чоботях,
а з лівого ока ікони
закапала кров.
Тоді господар вийшов нишком із
хати.

СТРАХ

Зірки, немов вовки
голодні на чатах,
готові накинутися на тебе.
Та коли зірки зриваються
зі своєї порожнечі,
ти давно вже помер.

Та з-поза зірок доноситься
шалений тупіт
їхніх дітищ.

Вони утікають від жахів
нашого світу,
шукаючи безпечніше
заледеніле пристанище.

Ана БЛАНДІАНА

* * *

Зовсім я не схожа
на отих словопрядів,
котрі виплітають собі із слів
кар'єри і славу,
хоча живу серед них.

Мої слова вони сприймають,
як светри:
«Як гарно ти одягнена,
як личить тобі вірш», – кажуть вони.
Та не відають, що вірші мої не вбрання,
а кістяк оголений,
прикріплений до тіла,
мов панцир у черепах,
які таким чином пережили віки.

МОЛОДИЙ КІНЬ

Я ніколи не зуміла збагнути
світ, в якому живу.
Сідлала коня молодого
й щасливого,
на мене похожего,
і в галопі відчувала під собою
биття його серця.
І моє серце тріпотіло шалено,
не відчувши, що, між часом,
моє сідло опинилося
на кінському скелеті,
який розпадався на бігу.
Я продовжувала галопувати
на повітряному коні
в добу, яка не була вже моєю...

Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії

ПРОЩАННЯ

Наче втративши листя,
руки мої, бичувані вітрами,
намагаються сказати щось
мовою, якою я зовсім не володію.
Руки мої розпачливо
чіпляються смислу й повітря,
жахаючись, що дерева на березі
хибно зрозуміють ці жести.

Грігоре ХАДЖІУ**НАОДИНЦІ З ТОБОЮ**

твої поцілунки
ранкові вечірні
розквітали на моєму плечі
зримо світло
наче печать кривава од скрипки
на шиї віртуоза
я б відтворив твоє тіло
пригадавши запах волосся
прямокутники домів освітлених
привиди дерев делікатні
напроти нашого вікна
ти мені постійно ввижася
нерухомим білим дзеркалом
в якому я відбиваюся
стрункішим і красивішим
таким яким я був
тільки у найпотаємніших мріях.

ЧЕКАЮЧИ ТЕБЕ

Я повідчиняв усі двері
запалив усі світла
і чекаю тебе
я принишк у закутку
аби межі мною і меблями
твоїм крокам було простірно й вільно
але на місто насувається
звичайнісінький вечір
а море невблаганно розмиває
ледь видимий мов тінь
обрис твого голого тіла
на піску і те місце
де спочивало твоє лоно розкішне
воно стає схожим чимраз більше
на стародане поховання.

ПАЛАЮЧА ЗЕМЛЯ

Ні піль ні дерев
ні річок ані гір
у хвилини вагання
не бачу
лише землю
кулю палаючу
на якій метушаться люди
намагаючись охолодити її
аби я міг вдихнути плоть
ув істоти простіші
і кращі ніж я.

Констанца БУЗЯ

* * *

Руки довгі убогого
залишають свого господаря
перед дверима на сходах
а самі заходять до храму
запалюють свічку
моляться б'ють поклони
потім лягають смиренно
на красчок столу
на якому стоїть хлібина.

* * *

Кожного разу коли
подаєш злиденному
невинний фрукт
Бог струшує з твого
небесного дерева цвіт
прекрасний але безплідний.

* * *

Той хто просить у тебе
стає дзеркалом свого дару
дзеркалом кусня хліба
але й твоїм дзеркалом
відображаючи тебе
таким же голодним як він
і ти приймаєш від нього
у подвійному образі
як милостиню
два кусні хліба.

З румунської переклав
Михайло МИХАЙЛЮК

Корнелій ІРОД

СПОГАДИ З ДАВНІХ ДОРІГ (II)

(Із циклу ПРОМАХИ)

Бригада ЦК РКП¹ закінчила свою діяльність у Решіці, і я повернувся в Бухарест, але не просидів дома й тижня, бо змушений був їхати знову. Цього разу не в одне, а у декілька міст (Брашов, Сібіу, Клуж, Решіца, Тімішоара) – супроводив я чільного радянського представника, а саме Йосифа Лазаровича Смірнова, секретаря ЦК КПРС², керівника Вищої партійної школи при ЦК КПРС (Називався він дійсно Йосифом Лазаровичем, але не Смірновим; пізніше стане ясно, чому не подаю його справжнього імені).

Покликав мене одного дня мій шеф Іон Морару у свій кабінет.

– Був я вчора, – сказав він мені, – на засіданні в ЦеКа, де поінформували нас, що завтра приїде чільний радянський гість, шеф Вищої партійної школи, секретар їхнього ЦеКа. Нормально, він повинен бути гостем Румунської компартії, але через погані відносини між нашими партіями, паснули його нам. Товариш Мізіл каже, що бажано, щоб радянського гостя супроводив хтось із наших працівників, який володіє російською мовою, а я запропонував тебе. Таким чином, не треба буде офіційного перекладача. В ЦеКа склали йому точну програму: в Бухаресті він читатиме тільки одну лекцію в Домі румунсько-радянської дружби або в залі Даллес, і відбудеться короткий прийом у ЦеКа. Офіційний обід влаштуємо теж ми в Атене Паласі, після чого повезеш його по Рмунії – ось програма міст, де виступатиме радянський гість. А ти май гадку, що говориш, бо він, напевне, спробує заставити тебе говорити про те, що його цікавить. В разі таких провокацій раджу тобі переводити розмову на культурні теми, на які можеш розповідати йому, доки запаморочить.

Я з Іоном Морару, тобто з моїм тодішнім шефом, був у хороших відносинах, тому дозволив собі запитання:

– А нас супроводитиме ще й хтось інший?..

Морару зрозумів, що я маю на увазі Секурітет, тому, усміхаючись, відповів:

– Мабуть, але здалеку й непомітно... А місцевим органам було поінформовано, і вас приймуть скрізь, як годиться.

Йосиф Лазарович Смірнов – симпатичний старичок якихось сімдесят з чимось років, низький, майже карликуватий, худорляве його тіло рухалося

неквапно, зате пара сірих непосидючих очей постійно й пронизливо ніби чогось допитливо шукали.

Перші два дні в Бухаресті, так би мовити, протокольні (прийом у ЦК РКП, зустріч з президентом ДККМ, офіційний обід) закінчились лекцією Йосифа Смірнова в Домі румунсько-радянської дружби на тему «Проблеми всесвітньої економічної політики». Йосиф Лазарович не читав якийсь текст, а говорив вільно, невимушено, з ледь відчутним іронічним відтінком (головно, коли наводив приклади з радянської економіки; це слухачам, хоч дивувалися, сподобалося), а вкінці запитав публіку, чи в когось є запитання. Але, оскільки у залі були здебільшого люди старшого віку, пенсіонери, зацікавлені не так лекцією, як кінофільмом, який слідував після виступу радянського гостя, запитань не було. Затє в інших містах, де Йосиф Смірнов говорив на ту ж тему, але наводячи кожного разу нові й дуже цікаві приклади, слухачі ставили чимало запитань, серед яких прозвучало одне, яке, як я думав, спантеличить промовця. А саме: «Чому два роки тому війська так званих братських країн вторглися в Чехословаччину?! Чому були усунені з посад і потім арештовані Дубчек і Свобода?!» (Розуміється, малося на увазі вторгнення в Чехословаччину в серпні 1968 року військ країн Варшавського договору – крім Румунії – з метою придушити розпочатий процес оновлення соціалізму, відомий під назвою «Празька весна». Під час військової операції були арештовані і відправлені в Москву, але невдовзі звільнені керівник компартії Чехословаччини Александр Дубчек і президент Чехословаччини Людвік Свобода). Скрізь запитання ставилися навмисне по-недружньому і з певною національною гідністю, тобто: «Ану, подивіться, які ми відважні й не боїмося СРСР! А доказ цього: відмова Румунії взяти участь в агресії проти Чехословаччини». Я боявся, що такі запитання, які містили в собі відвертий докір, поставлять вагомого радянського гостя в скрутне незручне становище. Але ставалося зовсім не так. Вислухавши запитання, Йосиф Смірнов мовчав певний час, залишаючи зал у напруженому чеканні, після чого виставляв широку усмішку й відповідав лагідним голосом, хитро оминаючи першу частину запитання («Чому війська Варшавського договору вторглися в Чехословаччину?!»): «Александр

¹ ЦК РКП – Центральний Комітет Румунської Комуністичної Партії (К. Ір.).

² ЦК КПРС – Центральний Комітет Комуністичної Партії Радянського Союзу (К. Ір.).

Дубчек – чудова людина. Я його дуже добре знаю – він був моїм студентом. Дубчек – чесний комуніст, солідно підготовлений...» З кожним словом Йосифа Смірнова напруга залу спадала, люди заспокоювалися, раді, що людину, яку вони захищають, промовець не ганьбить, а навпаки – хвалить її якості. І лише, коли був певний, що його слова зробили своє діло, він додавав: «Отже, Дубчек хороший та чесний комуніст, проте нема в нього здібностей керувати партією». Якщо Йосиф Лазарович почав би свою відповідь такими словами, зал мав би обуритись, галасувати, а так...

Сцена повторювалася майже однаково в кожному місті, крім Беїле Геркулане, де мали місце два моменти, на які я аж ніяк не сподівався.

Ну ось, значить, не минуло ще й місяця, і я вдруге прибув у Решіцу. Там, взагалі, ніби нема нічого нового, крім того факту, що після усунення Іліє Фасуя повітовим комітетом компартії тимчасово керував секретар пропаганди Іліє Йорґа.

Йорґа прийняв нас холоднувато (не був він уже колишнім порядним дядьком), хоч увічливо й навіть ніби радий гостям; сказав нам, вдавано жаліючи, що в обох решіцьких залах, тобто і в театрі, і в домі профспілок, проводиться ремонт і оновлення, тому пропонує нам їхати в Беїле Геркулане, де нас дуже радо ждуть. «Поїдете, – поквалівся він додати, – машиною повітового комітету культури...» (а то старий заіржавлений «Москвич»; іншими словами, Йорґа підказував мені, що минувся час партійного «Мерседеса»). Ясна річ – Йорґа одержав точні розпорядження згори: не дати змогу радянському партійному діячеві говорити перед решіцькими металургами, а лише перед людьми, які відпочивають або лікуються в Геркуланах. А вони хто? В цю пору року – здебільшого колгоспники та пенсіонери. Не важко додуматися, в якій мірі цікавлять їх проблеми всесвітньої економічної політики...

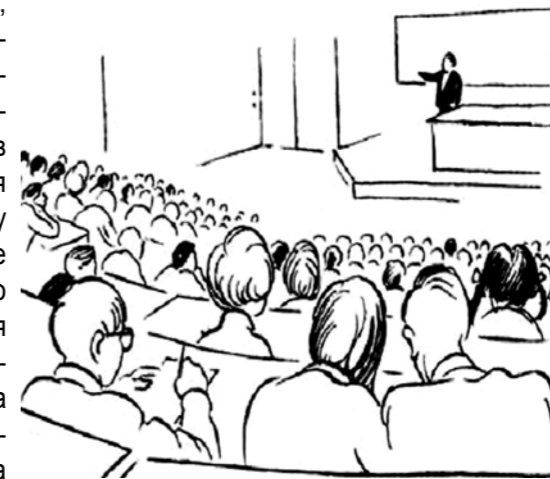
Поїхали. Від Решіци до Беїле Геркулане гей довго їхати, затє краєвид прекрасний, шосейна дорога майже порожня, в'ється сірою стрічкою то лісом, то глибокою долиною чи тісним узгір'ям, де кам'яні стіни скель загрозливо схилиються аж над самою дорогою.

Йосиф Лазарович був зачарований пейзажем, а я мав нагоду спокійніше й обширніше представити йому старовинний курорт Беїле Геркулане, який став славним ще за часів Римської імперії.

Досі у всіх містах, в яких ми зупинялися на два-три дні, нас приймали з радісною гостинністю, скрізь жили ми в найкращих готелях, здебільшого партійних, в честь чільного представника КПРС організувалися урочисті обіди та вечері. Лекції Йосифа Смірнова, як я вже казав, виявилися взагалі цікавими для слухачів, хоч докірливі запитання у зв'язку з Чехословаччиною каламутили трохи атмосферу залів, де він виступав, і на короткий час піднімався неприємний галас і безпорядок, та невдовзі притушувалися дипломатією промовця.

На всіх офіційних обідах чи вечерях Йосиф Смірнов їв потроху з того, що подавали до столу, наче клював, мов пташка, а пити – горілки чи вина – не пив, скільки б не настоювали господарі, а цокав, виголошував веселий тост, ледве умочував уста, дякував і, усміхаючись, ставив чарку на стіл.

Як тільки прибули ми в Беїле Геркулане, нас зустрів дуже радо (принаймні, мені так здалося) молодий мер міста (на жаль, я не запам'ятав його імені),

котрий одночасно був і секретарем міського комітету компартії. Інакше кажучи, він втілював місцеву верховну владу і без його відома й дозволу нічого не рухалося в тому місті. Був він не лише молодим (не гадаю, що було йому більше 35 років), а й меткий, веселий та розторопний. Улаштували нас, як майже скрізь, у партійному готелі – старий гарний дім, мабуть, теж колишній чийсь довоєнний готель, як і більшість гарних будинків курорту, націоналізованих у 1948 році. Після парадного входу в готель розкривався широкий хол, з якого прохід вів праворуч у ресторан, а ліворуч високі мармурові сходи піднімалися на поверх, де вздовж затишного коридору шикувалися кімнати – високі, світлі, «панські», оснащені дорогими меблями. Коридорна долівка – паркет, застелений товстою персидською «доріжкою»; під кроками прохожих паркет поскрипував де-не-де.

Мер заявив гордо, що зал культурного дому приготівлено як слід, публіку мобілізовано по-військовому (сміється), і він певен у повному успіху лекції шановного радянського гостя. З такою ж гордістю і, мабуть, із ще більшим задоволенням сказав, що після лекції міський комітет компартії організує в честь радянського гостя урочисту вечерю в ресторані готелю, в якому ми живемо.

(Далі буде)

Теодор ЦУРЕНКО

ОЧАРОВАНА УСМІШКА

(Уривок з роману)

(Продовження з № 248)

Через якусь мить одні дружно та завзято копали на перехресті нову криницю, видаляючи великими лопатами болотисту землю, наповнюючи нею широкі діжки, прив'язані до підвозок на дерев'яних колесах із сталевими шинами, возили отой намуд перемішаний із землею, висипали його край майданчика, вдосконалюючи його трикутну форму, захищаючи береговим укріпленням заввишки півтора ліктя від можливого затоплення водою після літніх злив, чи весною після швидкого танення снігу з напівкруглого косогуру, що стояв навпроти майданчика. Інші, в яких були міцні коні та сильні воли, привозили возами каміння, назбирале працюючими жителями села разом з дорослими хлопчачками в руслі Пруту, з якого вимурували стіни живого джерела, звільненого з-під важкого тягара вологої землі, який протягом тисячоліття давив йому на груди.

І так появилася криниця шириною в чотири лікті, а глибиною в десять, щоб вистачало води не тільки для місцевих жителів та спраглих подорожніх, а й для напоювання незліченної худоби.

Біля фундаменту кам'яних стін за прадідівським звичаєм поставили новий дубовий хрест, а один з них, якого вважали розумним та боголюбним, промовив благальну молитву до Святої Богородиці:

*О, Пречиста Діво, Богородице,
надіє всіх християн, що живуть на землі!
Не відвертайся від нас грішних,
бо ми непохитно надіємось на Твоє милосердя.
Погаси в нас полум'я багатьох пристрастей
наших:
Запали наші жорстокі серця і наш холодний розум
любов'ю до виконання заповітів
Сина Твого і Бога нашого.
Викорени, Пречиста, з нашого затьмареного
розуму
і з наших жорстоких сердець
безнадійність, недбалість, лінощі та безглуздя,
і всі темні і брудні думки та наміри.
Зціли наші тяжкі духовні й тілесні рани,
не попусти, щоб зло перемагало нас,
і Твоїми материнськими молитвами прихили до нас
милість Сина Твого, Господа нашого Ісуса Христа,*

*бо Ти благословенна від усіх родів,
і славиться пречисте ім'я Твоє на віки віків.
Амінь.*

Після вимурування круглої стіни, всередину якої натікало все більше і більше води, два з найліпших майстрів по дереву, змайстрували із смерекових дощок кришку, щоб не дай Бог не втопилося в довгоочікуваній криниці котресь з неухажаних дітей, чи якась спрагла худобина.

На перехресті поза криницею підняли акаційний хрест у шість ліктів висотою з багато прикрашеними інкрустацією кутами. Багато з них вмели робити такі хрести – не існувало могили на сільському цвинтарі, яка б не була прикрашена таким хрестом, тому що у той час в тих місцях було досить акаційного дерева.

Місце для хреста було добре вибране, щоб він не плував чимраз більший рух возів, людей та худоби центральною дорогою, яка вела від одного до іншого кінця Цуренів, а далі до самих Чернівців, а також і дорогою, яка спускалася до річки Прут.

Перед тим, як твердо зафіксувати хрест на місці, де він простоїть сотні років, аж до нападу невірних вандалів на ці захищені Господом краї, була промовлена молитва, яка промовляється на празник Воздвиження Хреста Господнього:

*Спаси, Господи, людей Твоїх
і благослови насліддя Твоє.
Перемоги благовірному народові
над супротивниками даруй
і хрестом Твоїм охорони люд Твій.*

До цієї добровільної роботи гуртом долучилися чемні та розумні господині, домовившись між собою влаштувати прямо на свіжій траві справжню гостину. На довгих живо-барвистих килимах, витканих з конопельних прях, одних з чорно-білими смугами, інших зі всіма кольорами веселки, вийнятих з великих дубових та липових скринь зі сталевими обручами, появилася домашній свіжо-запашний хліб, сало, ковбаска і крашені яйця з нещодавніх великодних свят, яких тримали в холодному місці, але і свіжої зелені з весняних грядок. Також появилася і «свячена», але не священником, вода, як називали одні з них горілку.

Поки споживали благословенні Господом страви, слово за словом дійшли висновку, що місце біля

криниці добре не тільки для зустрічей, на яких можна обмінятися думками чи почути різні новини, тут ще можна поставити кожного року на Великдень гойдалку для дітей, організувати гру в стародавню ойну для хлопчачків, а для окопських парубків та дівчат це буде місцем для танців, музик та веселощів. Недалекий напівкруглий косогір, подібний до амфітеатру стародавньої Греції, служив господарям місцем для бесід та різних пліток, а турботливі батьки з цього місця наглядали за їхніми дочками на виданні, а для старших, посивілих від мудрості, якої набрались протягом прожитих років – це було місце для різних договорів.

Приємний сюрприз для всіх настав наприкінці того перекрасного дня, коли поляк Кароль, який отримав документи на ділянку, що біля майданчика, про що вже знали всі, почувши про добровільну спільну роботу своїх односельчан та сусідів, яких ще не знав добре, а також не розумів цілком їхньої мови, скоро після закінчення своєї служби біля великої митної ваги, прибув на новій колясці, яка легко погойдувалась на пружинах, зафіксованих на вісях великих коліс, запряженій двома рудими міцними, австрійської породи, добре доглянутими кіньми з міцно підкованими копитами, в два рази більшими, ніж в коней місцевих жителів, в товстих шкіряних упряжах із світлими металевими заклепками, з позолоченими дзвіночками в гриві та червоними китичками поза вухами. Він привіз три деревця вищі за нього, які вже пустили листячко, але ще добрі для садження. Черешеньку з дозволу селян посадив біля акаційного хреста і мовив, що буде дуже радий, якщо діждуться посидіти під її тінню і покуштувати солодких плодів.

Горішок, принесений теж ним, посадив у верхньому, а яблуньку у нижньому кутах своєї ще не обгородженої, але призначеної з австрійською точністю ділянки, запрошуючи присутніх, щоб при всіх нагодах, які трапляться, куштували з майбутніх плодів. Ще пояснив їм, як міг, що горіх є шляхетного сорту, привезений аж із самої Австрії, і що родитиме великі горіхи з тонкою шкаралупою, яких ще немає в їхнім краю, а яблуньку назвав «царською», тому що і вона була такого сорту, якого тут ще не бачили досі – і вони насолодяться її великими соковитими, як дівочі перса, яблуками.

Ділянка Кароля була трохи нахилена до долини, довга на сто кроків і широка на п'ятдесят, з виходом на центральну дорогу, а це представляло особливий інтерес, головню для побудови хати.

Єдиною проблемою було те, що в правому куті з

південної сторони ділянки був горб утричі вищий за Кароля, покритий товстими акаціями, недоторканий повільним, але неперестанним зсуванням землі сусідньої ділянки, ще незапримченої і неусвідомленої, як небезпечної новоприбулими.

– Нічого, – мовив Кароль до свого колеги по ремеслу Яноша німецькою мовою з польським акцентом, – Я викопав всередині горба погріб, вимурую його камінням і буду тримати продукти в прохолодному місці, бо ж не проникне літня спека до середини горба з жовтої добре набитої глини.

– Твоя правда, сусіде, – відповів йому задумливо тією ж мовою, але з угорським акцентом І. Гозго – Мені не трапилось таке щасття, бо моя ділянка хоча велика, як і твоя, але бачиш сам, вона знаходиться зовсім в долині, де якщо викопаш погріб, то почне текти зі стін вода, що не вичерпають її ні митні пожежники.

«Дивись, який заздрісний оцей угорець», – подумав поляк, і не відповів йому нічого.

Ще тоді не відав перший з поляків, який прибув в ці невідомі йому краї, з ким буде мати діло до кінця своїх днів...

Насправді Янош отримав від австрійської влади ділянку довжиною в двісті кроків, але шириною тільки в двадцять п'ять, а до того ще з виходом до вже згаданої багнюки, і це все давало його ділянці не такий вже приманливий вигляд. Ділянка не мала виходу на центральну дорогу і знаходилась далеко від криниці, була затиснена між ділянкою поляка Кароля з одного боку та українця Михайла, який оселився тут раніше, з іншого.

(Далі буде).

**З румунської переклав
Михайло ТРАЙСТА**

(Продовження з № 248)

8.

Іскрилась світла мла. При навіжених приступах пристрасті, вона запитливо зорила на мене. Її ярість сповнялась жагою. З байдужим безклопінням, підійшла й насупилась. Від неї віяло облесливою млістю. З явним надривом зрозуміти, що діялось, я замислився. Згодом збагнув, що все те навіть і не відбувалося в моїй реальності.

Були голоси уві сні, пливкі відгуки, що закликали настирно, вібрували кругом. То були фальшиві шепоти. Промовлені розмірено, зовсім несповідимі слова заводили мене в лабіринти невідомої далечі або навіть в інші світи. Лились уривчасто. Десь, зліва. Неподалік. Так близько, що мені починало здаватися, що вони вибухали із глибів моєї особи, з порожняви потрібної для дзюрчання виляск серцебиття. Потім, змінюючи тональність, утворюючи якийсь незбагнений словесний сумбур, мов якісь припізнілі відповіді, повторювались десь праворуч, там, де доволі пізно я учув надійне одкровення дружини: «Не забувай, що нам судилося бути завжди разом. Ми тільки доповнення, яке не може існувати одне без іншого». «Ми просто придатак... – теревив я, – ...яке не може існувати одне без іншого», чув її.

Замовчавши на хвилику, сповнений турботними передчуттями, я учував ще щось інше. На початку то були тільки деякі модальні відгуки. Перегодя десь поблизу почулося якесь сутужне шипіння. Наче в повітряній порожняві, з точністю розмеженою тонкою, погідною та делікатною мембраною, я учув її голос, далекий та порожній. Оповідала про якесь бірюзове повітря. «Повітря, якого забруднили випари бензину», – сказала. «Вологий та важкий дим, густий, наче віск, притіняв усе те, що ще залишилося від палкого, зернистого та крижаного світла». Я бачив її доволі чітко. Поступово з її наближенням з білої її шкіра ставала напівпрозорою, тільки хрумка мембрана, яка могла лопнути при найменшому контакті з будь-якою побічною річчю. «Погаси вогонь у ванні!» – настійливо благала вона. «Кості не горять», – додала дружина.

Усе, що я міг витлумачити з усього того, зводилося тільки до різних здогадів, які зумовили огиду та страх. Мені не бажалося прокидатися. Безмалю свідомий, я відчув слабкий запах чогось згірлого. То був її запах. Прилягла поруч, навмисно опустивши свою важку руку на моє голе плече. Здалося, що нагрівся відповідний

момент. Принаймні мені треба було спробувати. Поруч на тумбочці майорів ангел із білого фарфору. У нього були доволі гострі крила. Жвавого удару по голову могло бути достатньо. І все ж, тільки коли усвідомив, що поки що я знаходжуся в готелі, я втямив, що не міг би позбутися тіла. Звісно, мені треба було спробувати заманити її в якесь потайне місце, віддалене від будь-якого стороннього погляду. Щоби вдалося переконати, я знайшов десяток цілком правдоподібних причин, але побоювання, що нас зможуть побачити разом, не могла оспорити ані вона. Фотографії, до речі, ті, з місця злочину, єдині докази, які могли свідчити про мою зловісну дію, ставали вузловими точками, до яких зводилося все. Розмовляючи з нею, цьому вдосталь чутливому аспекту я не придавав жодного

Микола КОРНИЩАН

ПСИХОЗИ

(Уривок з новели)

значення. Наполягав, що всі ті фотозйомки не мали жодного значення. Я був упевнений, що вона розуміла, як страшно тривожили мене ті явні докази. Я намічав, що вона згадувала про фотохромії тільки в ті моменти, коли я відмовлявся виконувати всілякі капризи. Майже затверджувала: «Ти в моїх руках».

Я був переконаний у тім, що все це вона задумала ще задовго до цього дня. Коли б не знав правду, ретельніше аналізуючи ті заплутані підготовки без особливої напруги, я міг дійти ясного висновку: якщо не вона була тією, яку я штовхнув у провалля, тоді, звісно, тією жінкою повинна була бути саме та особа, котру вона підкупила, щоби та грала роль жертви. Хоча тепер я вдавався невірним мужем, на моє щастя та подія була тільки інсценуванням. Я знав, що то був удалий дебют. Тільки так треба було розпочинати.

І все ж, щось не пасувало. Коли я включив планшетку, гадаючи, що не отримав іншої погрози від агресора, мене охопило глибоке обурення. Три хвилини тому з її профілю надіслали ще одне повідомлення. Нічого. Там не було нічого. Тільки білий екран та дивна назва: дата й час відправлення. Я обурився, хотілося викрикнути зі всіх сил через те, що я вдався до такої жажливої помилки. З усього того, що я бачив, було ясно, що моїм смертельним ворогом не

була саме ця жінка, яка тепер спала в тім самім ліжку зі мною. То не була вона.

Мені знадобилося декілька хвилин, щоби з'ясувати, про що власне тут ішлося. Я ввійшов у ванну. Наче в деякім шумуванні темряви, я не знав, як саме треба було діяти в отаких обставинах. Я не знав, де крилася правда, до якої я старався дійти, але яка, натомість, ставала чимось зовсім іншим. Усе те було тільки порочною догадкою, тільки якимось обуренням.

Коли небо зі скла шибки відмили синюваті випари, що проливали їдкий запах, якісь двері відчинилися десь позаду мене. Я знав, що то була вона. Заповзятливо, зітхнувши з покурою, з'явилася в зовсім негідний момент. Повагалася. Дихала уривчасто й хрипко, імітуючи стан нудоти, начебто чекала слушної нагоди, щоби піддатись до інших розпачливих борсань. Схилившись над раковиною, чиркнула декілька разів, нібито нею заволоділо неухильне бажання видалити майже частину власного тіла. Почала гарячково метушитися. Задивлений кудись у сторону, мені не хотілося допомогти їй. І все ж, я поглянув у її напрям. Зі страхом відсахнувшись від неї, я вбачав, що там, де стирчала вона, саяво набирало брудних відтінків. Склалося таке враження, що на її тіль, з якої почала підніматися кислотна пара, хтось вилив обмаль якоїсь інфекційної речовини. Обвівши її похмурим поглядом, я вдавався до нерішучості та байдужості. Тільки після декількох хвилин мені вдалося зрозуміти, що все те, що відбувалося в ті моменти було якомога серйознішим. Затьмарюючи, її погляд, мов тонка смуга диму, що пах смолою, ковзав по речах із поблизу, начебто розливався тремтячими хвилями, тінями й плямами бурштинових відтінків. Несподівано, щось клейке, форми та розміру метеликів, вилилось з її вуст, зблиснувши масним світлом, розриваючи крихкий невід саява, яке, густіючи ставало темним та майже вогким димом. Глянсова щілина, мов неземний птах, тріснула на її грудях. Опускаючись, застигла на місці, в яким, зазвичай, повинна була знаходитися та аорчна форма, яка підтвердила б її жіночість. Ігноруючи шовкові півтіні, що огортали її, саме в тім місці я запримічав якусь прозору пляму, проникливу, наче шпарка, що нівечила її стрункий силует.

– Допоможи, прошу!

– Але що ти зробила? Що?

– Не хвилюйся, – лагідно провадила.

– Кажеш не хвилюватися? Навіть і не думай, що доторкнувся до тебе. Я не забрудню свої руки твоїм падлом. Чи вважаєш, що не розумію? Тільки так ти отримаєш доволі доказів.

– Я тебе не звинувачую ні в чому. Прошу тільки руки помічи.

– Не примушуй відчувати себе ніяково.

– Це щось зовсім природне. Повторюється щомісяця.

– Дай мені зрозуміти. Що саме повторюється щомісяця?

– Принеси, будь-ласка, мою сумочку. Залишилась на ліжку.

– Що саме повторюється щомісяця?

– Або, краще, принеси сіль. Знайдеш її в сумочці. У зеленім флаконі.

– Ти не відповіла.

– Кров. З'являється спонтанно. Ретельніше не можу нічого пояснити.

– Навіть і не треба. Я й так нічого вже не розумію.

– А тепер іди й принеси мені флакон із сіллю. Прохаю.

Я вагався.

– Міркую, що не натякаєш удатися до якоїсь жалюгідної дії. Тут. Переді мною.

– Навіть якщо би й захотілося, мені нічого так і не вдалося б. Особливо, тепер. Під час проростання.

– Проростання?

– Період пір'я, – пояснила, повертаючись до раковини.

– Пір'я?

– Знаю, що ти тільки прикидаєшся. Відчуваю. Тобі відомо абсолютно все. Знаєш про що йдеться.

– Звичайно, – підтвердив я іронічно.

– Принеси мені сіль.

– Сіль?

– Щоби я могла дихати.

(Далі буде).

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

У НІЧ НА СВЯТОГО АНДРІЯ

(Новела)

(Продовження з № 248)

Враз зникла вчительська, зник і деректорський кабінет і секретаріат, навіть і шкільна бібліотека та коридор, який знаходився перед цими кімнатами, зникли. Все перетворилося на простору кімнату, яка насправді колись була залом замку.

Я відчув якусь дивну цікавість, змішану зі страхом, і почав страшно жаліти, що вирушив слідом за цим мужчиною, та про що я говорю... яким слідом? Та ж він мене тягнув силою за собою, обтираючи весь час картою хустиною своє спітніле чоло. Зодягнений в костюм зеленого кольору, в жовту сорочку, яка нагадувала мені банки з шербетом, що стояли на полицях сільського магазину, з червоною піонерського кольору краваткою, з початком лисини та пюзом, першими ознаками «другої молодості», нагнувся до мене і представився:

– Пандуру, Йон Пандуру, професор хімії.

– Барбу Драгутин, викладаю румунську мову та літературу, – представився я ввічливо, уникаючи вимовити слово професор, вважаючи, що такий титул заслуговують тільки університетські професори.

– Товаришу Барбу, як ви можете подумати, що я вас не знаю? Знаю вас, товаришу Барбу, добре знаю, та ж ви почесний гість балу, прошу, прошу ходіть зі мною, – потяг мене вгору сходами, де між першим і другим поверхами, знаходився маленький коридорчик, в кінці якого були двері з вовчою бронзовою головою замість клямки, які, як мені чомусь здавалось, не може відкрити ніхто. Мій супровідник натиснув на морду вовка, і двері відчинилися.

– Товаришу Барбу, – звернувся до мене викладач хімії, загиблий внаслідок серцевого нападу, чергуючи біля телефону у вчительській в ніч на Святого Андрія 1974 року. – Прошу заходьте до гардеробу і виберіть собі підходящий костюм. Вибачаюся, але ваш одяг не підходить до цієї події. Я зачекаю вас тут.

Тільки тоді я усвідомив, що одягнений в піжаму синього кольору з чорними смугами, яку подарувала мені на день народження бабця Анна, мати мого батька.

Я увійшов до кімнати, наповненої шафами і дзеркалами, очікуючи, що ось-ось з напівтемряви, з цього майже неясного простору накинуться на мене якийсь привид, чи скелет, що ось-ось з шафи появиться рука якогось мерця чи вовулаки і задуть мене, бо чого ще іншого чекати в такій ситуації?.. Але напівтемрява виявилась цілком мирною, майже приємною, і нічого лихого не послідувало.

Шафи були забиті елегантними чоловічими костюмами минулого століття, акуратно розвішеними на плічках, і, здавалось, виглядали однаково: смокінг, чорні штани, жилет, біла сорочка, краватка-метелик. Внизу, під кожною

вішалкою, чорні загострені лаковані туфлі. Відрізнялися ці речі тільки розміром. Я почав квапливо переодягатися, але виявилось, що це не так просто, тому що не знаходив підходящих розмірів. Якщо підходив смокінг, не підходили штани, чи сорочка. Я перепробував півгардеробу, але не підходило нічого. Почав нервувати, хотілось вийти на коридор, добре виляяти загиблого від серцевого нападу викладача і піти собі під три чорти з оцього балу, на якому я мав бути почесним гостем, та враз на одній з вішалок я запримітив елегантну чорну оксамитову шинель, до її коміра була приклеєна етикетка, на якій фіолетовим чорнилом елегантними готичними буквами було написано: «Для товариша Драгутина Барбу».*

Костюм, як виявилось, був зшитим якраз на мене, мов вилитий, навіть туфлі, які я знайшов під вішалкою, не тиснули. Через мить я вертівся перед дзеркалом, оглянувши себе зі всіх сторін, дійшов висновку, що виглядаю бездоганно.

Я покрокував гордо, мов Акакій Акакійович, до дверей, за якими сподівався побачити покійного викладача. Але замість нього на мене чекала гарна, трохи товстенька дамочка з біло-рожевим волоссям, зав'язаним у незграбний вузол, з веснянками на носі і ледь помітним штучним рум'янцем – одним словом, приємна пустунка, одягнена з великою акуратністю в піскового кольору костюм Коко Шанель, взута в туфлі з не надто високими каблучками.

– Вибачаюся, товариш професор Пандуру спустився до залу, куди попросив мене провести і вас.

– З ким маю честь? – запитав я, мабуть, тільки для того, щоб не мовчати, бо мені здавалось, що якщо мовчатиму, то дамочка подумає, що я якийсь необтесаний ідіот.

– Єлена Тріфенеску, – посміхнулася дамочка і кокетно простягла мені руку з блідими випещеними пальчиками.

– Дуже приємно, – відповів я, ледь торкнувшись кінця її блідих, холодних пальчиків. Свого імені я не називав, бо, як дав мені зрозуміти загиблий викладач Пандуру, мене знали всі, бо я ж почесний гість балу. І я не помилився, бо товаришка Єлена Тріфенеску, яка загинула в ніч на Святого Андрія 1968 року при нез'ясованих обставинах, не поцікавилась моїм іменем. Так, дамочка, що стояла переді мною, випала з одного з вікон учительської (здається, 1968 року учительська знаходилася на першому поверсі), де чергувала біля телефону, але жодне з вікон цілого будинку школи не було відчиненим, так само як і вхідні двері були замкнені з середини, а вона була єдиною особою у всьому приміщенні в ту ніч.

«Як ви загинули, товаришко Єлено Тріфенеску?» – ледь не вирвалось у мене, але прикусив язика і, посміхнувшись до неї, сказав:

– Ну, тоді спустимось до залу.

В залі Єлена підвела мене до сухорлявого мужчини з великими бакенбардами, які підходили якраз до його величезних калощ, а, мабуть, і до чорного зношеного, але чистого костюму.

– Познайомтесь, – ледь помітно нахилилась до мене Єлена. – Товариш учитель Штефан Берегій.

Мабуть, її місія закінчилась на цьому, бо вона, знову кивнула мені, відійшла.

– Радий бачити вас, товаришу Барбу, – простягнув до мене руку, мов до давнього знайомого, вчитель Штефан Берегій, заглибий в ніч на Святого Андрія 1963 року внаслідок нещасного випадку.

– Дуже приємно, – збрехав я у відповідь, бо, правду говорячи, окрім товаришки Єлени, мені не дуже було приємно знайомитись з оцими мерцями. Єлена теж була мертвою, але була жінкою, а до того ще й гарною.

Я потис сухорляву холодну руку вчителя, який потягнув мене під великий орнамент, що висів над нами, наче Дамоклів меч, готовий в будь-яку мить відірватися від стелі.

– Це найліпше місце зі всього залу, – запевнив мене сухорлявий вчитель. – Звідси видно не тільки весь зал, а й вхід до залу, сходи і, ось, крізь вікно можна побачити по той бік.

«По той бік чого?», – хотів був запитати я, але був надто захоплений орнаментом, який розтрощив 1963 голову нещасному вчителю.

– Вам подобається Шуберт?

– Хто? – по-ідіотськи запитав я.

– Франц Шуберт, тобто маю на увазі його музику?

– Дуже! – випалив я, киваючи головою. Цього разу я безсоромно збрехав, бо не знав нічого з того, що написав знаменитий австрійський композитор, але бодай знав, що був австрійцем, чи ні? Хто його знає... не відривав я очей від орнаменту.

– Це добре, дуже добре, бо ось лікар Кароль Фірчак, якраз підходить до фортепіано, і всі присутні знають, певна річ, окрім вас, що він зіграє «Серенаду» Франца Шуберта, давайте зустрінемо його оплесками.

Звичайно, аплодував і я разом зі всіма відомому лікарю Фірчаку, який втопився в криниці на шкільному подвір'ї в ніч на Святого Андрія 1957 року, а органи міліції, мабуть, так і не довідались, чи то був нещасний випадок, вбивство, чи самогубство...

– Той, що біля фортепіано, отой, що з рушницею в руках, то лісник Шандор Хортій, найліпший мисливець нашого краю, але має одну єдину ваду, весь час чистить свою рушницю, не вміє радуватись життю, як всі ми...

«Мабуть, смерті» – подумав я ледь не вголос, тому що лісник помер в ніч на Святого Андрія 1935 року – ймовірно, застрелився, чистячи свою зброю.

– А там, за столом біля вікна, ті, що грають в покер, той, з густими вусами та широким, як в товариша Сталіна чолом, капітан червоноармієць Юрій Словенко, а отой товстун з напухлим носом і підкрученими вусами, – старшина

угорських жандармів Чабо, той, що попихує люлькою банкір Франц Пейтер, а той інший, блондин з дівочим обличчям, австрійський купець Йозеф Браугмартнер.

Гравці в покер, ніби почули, що якраз вчитель Берегій їх представив, лагідно посміхаючись, кивнули в мій бік.

– Оті дві дами, що за столиком поруч каміну, то Марія Браугмартнер, дружина Йозефа Браугмартнера, а та інша – панночка Ержіка Ерделі, вчителька. А ось отой, що сидить в кутку, кучер одного великого нотаріуса з Сігетраду. В нього завжди похмурий настрій, не долюблює нікого, не спілкується ні з ким, це, мабуть, тому, що його завжди запрошують першим на бал, але ви сьогодні почесний наш гість, так що не звертайте на нього уваги.

А ось якраз спускаються і господарі замку, – щиро зрадів сухорлявий учитель.

Я вже й не чекав, щоб він представляв їх, бо піднявши погляд на сходи, відразу здогадався, хто спускається ними. То не могли бути ніхто інші, як Дарка, дочка польського купця Адама Сукалі, з Анталем Курукзом, сином Імрі, власника соляних копалень, а позаду них йшли художник Анджей з братом чарівної Дарки Лукашем, дуже подібним до своєї сестри.

– Хто цей молодий чоловік і що шукає тут? – запитала Дарка.

– Позвольте познайомити вас, – немов з-під землі появився викладач Йон Пандуру. – Це товариш Барбу Драгутин, почесний гість нашого балу.

– Покажіть, будь ласка, ваше запрошення, – опришкувато посміхнувся художник Анджей. – Надіюсь, ви маєте його при собі, чи не так?

– Так точно, – ледь прошептав я. – Здається, я залишив його в гардеробі в кишені піжамки.

– Я впевнений, що у вас немає ніякого запрошення, – посміхнувся Антал.

– Я веліла вам запросити того іншого, не тратьте часу! – наказала Дарка.

– А з оцим, що робити? – ніяково запитав Пандуру.

– Роздягніть його і хай собі йде!

Тоді всі ті мерці накинулись на мене і почали здирати з мене одяг.

(Далі буде).

* Сцена запозичена з роману «Рекреації» Юрія Андруховича.

Марія ЧУБІКА

ЛЮБОВ З ПЕРШОГО ПОГЛЯДУ

(Оповідання)

Осінній коричнево-червонявий пейзаж немов усміхався до нього своєю золотою усмішкою. Плакучі верби, вишикувані рядочком біля річки, яка протікала у зворотному напрямі руху поїзда, схилені аж до землі, тріпотіли поховклими листочками, наче вітали пасажирів.

Він стояв коло вікна і милувався чудовими осінніми пейзажами, а поїзд все мчав і мчав, везучи пасажирів із міста до далеких навколишніх сіл. Вагони були переповнені, здебільше учнями, студентами та робітниками.

На одній із станцій до його вагону увійшла юрба веселих дівчат, мабуть, студенток.

Вони дружно сміялися, бо одна з них розказувала, мабуть, щось веселе.

Між ними він вирізняв її, бо перехопив на собі її теплий, як сонячний промінець, погляд. Це був той миттєвий погляд ясного, як блакить неба, який то пестив його, то обпікав. Це був той погляд, якого він досі ще не знав. Це був перший погляд, який заповнив його серце. Той погляд наче шептав йому: «Який ти вродливий! Далеко йдеш, чи, може, у наше містечко?»

А він, не зводячи із неї очей, у відповідь:

«О, Боже! Ти, мабуть, скоро зійдеш із поїзда, і я тебе більше не побачу?»

«Я скоро вже зйду, я мушу сходити, бо зараз моя зупинка. Можливо, ми ще колись зустрінемось», – надією засвітилися її очі.

«Я вірю! Ми зустрінемось! Я знайду тебе! Ми зустрінемось! Ми не можемо не зустрітись!» – із смутком в очах, обіцяв їй поглядом.

Вона скоро відвернулася, поки не запримітили жартівливі подруги того німого діалогу. Світле волосся кучерями пестилося на її тендітних плечах, личко миле, залите рум'янцем, із двома ямочками, а очі – два клаптики синяви неба, що сховалися під довгими чорними віями, світлилися великою радістю.

Поїзд загальмував і зупинився. Весела юрба дівчат вийшла з вагону і почала віддалятися. Він все стояв та дивився у вікно, не відвертаючи свого погляду із її тендітної фігури, думаючи:

«Озирнеться чи ні? Якщо озирнеться, значить я їй не байдужий... Якщо ні, то...»

Дівчата весело сміялись, а їхній сміх котився далі й далі, немов розсипаний горошок.

Крадзькома вона озирнулася, але тільки на мить, і погляди їхні зустрілися знову. А в них були і смуток, і розчарування, але й надія.

З гуркотом поїзд рушив далі, а він ще довго дивився, аж поки вона загубилася у натовпі людей.

Він сів у напівпорожнє купе і в пам'яті відновлював той погляд, який так причарував його. В ту мить задзвонив його мобільний телефон, і він почув ласкавий матусин голос. Вона цікавилася, чи скоро буде дома.

– Скоро, мамко, скоро, десь за півгодини. Цілую тебе! – відповів і зплющив очі, щоб далі в уяві бачити ті гарні, великі, лагідні очі та їхній погляд...

...Опісля побачив її у безкрайому лані жита, вона усміхалась до нього очима-волошками. Якусь мить дивилися одне на одного, а опісля злились у довгому поцілунку. Через якусь хвилину вона стрепенулася, зняла з голови віночок, простягла йому, і в ту ж саму мить щезла, немов прекрасне марево.

А він стояв у золотому житньому лані і дивився, дивився у далечінь. У розпачі крикнув: «Не тікай! Зачекай на мене! Чека-а-ай!» – мов відлуння почув останні слова. Довкола було так ясно і тихо, лиш жито колихалося хвилями під чистою синявою неба, купаючись у золотавому промінні...

Враз розплющив очі, бо щось тепле торкнулося його чола. То була матусина рука, а її лагідна усмішка любов'ю огорнула його.

– Ох, як жаль, що це був тільки сон, прекрасний сон, – прошептав сам до себе.

Так, це був сон. Але не з тих снів, які забуваються ще до світанку або коли, прокинувшись уранці, глянеш в освітлене сонцем вікно. Він знав, що пам'ятатиме його усе своє життя.

Мати тихенько присіла біля сина на ліжку і запитала:

– Ти щось погане снів?

– Ні, чому питаєш? – на запитання відповів запитанням.

Мама ніжно погладдила його кучерявий чуб, глянула в його карі очі і промовила:

– Тому що ти щось незрозуміле кричав, простягав руки, був дуже схвильований.

– А так, нічого, мамочко, нічого. Не турбуйся, можливо, через те, що я трохи втомлений, – відповів, не дивлячись на неї.

– Дивно, а тоді чому мені так неспокійно на серці. Недарма ж кажуть: «Дитина поранить пальчик, а маму болить серце». Тож відкрий свою душу, і тобі стане легше. Можливо, не варто так переживати, а якщо варто, то ми разом знайдемо розв'язку. Не побивайся, не переживай, а розкажи, скринь той тягар, і тобі стане легше на душі.

Велике горе, поділене на двох, стає половиною, адже до сьогодні ми обоє ділили навіл, як горе, так і радість.

Андрій ще довго сидів у зажурі, опісля обняв матусю і відкрив їй свою тайну: свою любов з першого погляду, свою надію, і справді, через якісь хвилини відчув дивне полегшення.

Тепер перед мамою картав себе за те, що у нього не вистачило відваги підійти до дівчини, перемовитися кількома реченнями та попросити її адресу.

Мати переживала за сина, і обоє ще довго сиділи так обняті. Якщо в ті хвилини якийсь талановитий художник змалював би їх на полотні, то ця картина стала б шедевром.

Мати думала-гадала, чи вдасться сину відшукати її – його першу любов.

– Вона, мабуть, гарна і розумна, якщо причарувала тебе. Так що йди, синку, йди, шукай її, – лагідно мовила вона.

Через якісь хвилини попрощався із мамою і рушив на станцію, до міста – півгодини їзди поїздом.

Сонце вже стояло над ґрунтями і немов спиралося на густі вранішні тумани, які пливли і пливли в далечінь. Скоро поїзд зупинився на малій станції і повіз Андрія до міста шукати свого щостя.

– А чи вдасться мені? Вкотре запитував сам себе.

Довго стояв у вікні, вслухаючись у ритмічний стукіт коліс та відновлюючи в уяві ту привітну усмішку і проникливий погляд. А рій думок, як бджіл у вулику, переплітався, бушував у голові: де шукати? В школі, інституті, чи десь на роботі?

Через такі думки і не зчувся, як поїзд загальмував і зупинився, пасажири почали виходити на перон.

Вийшов і Андрій, вдихнув свіжого ранкового повітря і рушив.

«Тепер куди?», – прогуло у голові.

Підбадьорюючи самого себе, пішов у напрямку першого найближчого інституту.

У коридорі почекав перерви і, коли із аудиторій з гамором висипалися студенти, почав уважно придивлятися до голосистих дівчат.

А, може, на наступній перерві, підбадьорював себе. Але ні на наступній, ні на третій її не було. Закінчився день, сонце потавало за обрій, замітаючи за собою золотаву смугу. Він обійшов кілька педінститутів, але ніякого результату.

«Що ж, повертаюся на станцію, бо, здається, шукаю зернятко маку в густій нескошеної траві». Попрямував до станції, щоб повернутись додому. «А, може, завтра», – знову підбадьорював себе.

Наступного сонячного дня простояв біля дверей декількох медфакультетів. Море гарних галасливих дівчат юрилися біля вихідних дверей, а її так і не знайшов.

Через кілька днів закінчується його відпустка. Він повинен приготувати матеріал, щоб представити на Конгресі стоматологів. За працею, яка заповнила його дні та вечори, розвіялись думки про ту, що «причарувала серце і душу», – як в тій пісні, але ж від кохання не втечеш!

Скоро короткі осінні дні. І от настав день, коли Андрій, кілька років тому випускник стоматологічного факультету, а тепер лікар-резидент, виступив на Конгресі.

Аудиторія – переповнена студентами, у президії – славнозвісні стоматологи.

Андрія привітали, високо оцінивши представлену ним доповідь. Опісля виступали студенти із своїми роботами.

(Продовження на 38 стор.)

ЛЮБОВ З ПЕРШОГО ПОГЛЯДУ

(Продовження з 37 стор.)

Останньою читала свою доповідь дівчина. Андрій не міг розгледіти її, бо в той момент до нього із запитанням звернувся професор. Коли вона закінчила, зал вибухнув оплесками. Вона подякувала присутнім у залі, опісля обернулася, щоб подякувати і членам президії.

На Андрія глипнули ті самі сині-пресині очі, лиш на мить її погляд затримався на ньому довше.

Серце почало гупати в його грудях, немов хотіло випурхнути, як пташка із гнізда. Сам до себе тихо прошептав:

– Вона тут, близько біля мене, я знайшов її, знайшов!

Він так хотів підійти до неї, заговорити, але повинен був попрощатися із своїм бувшим професором.

Вечором вони зустрілися на танцювальному майданчику і, нарешті, познайомились.

О, цього вечора хлопець відчув себе на десятому небі, був щасливим, найщасливішим у світі!

Танцювали та сміялися, а молоді їхні обличчя випромінювали радість та щастя.

Дивуються її колеги, перешіптуються: звідки, хто, як, коли? Він – елегантний, красивий, добрий танцюрист, вона – тиха, сором'язлива... От і маєш!

– Тиха вода береги мулить, – перешіптувалися заздрісні.

Але що поробиш, світ заселений різними людьми. Деякі не вмюють радіти щастю інших, але їх не змінити.

Щаслива пара розпрощалася біля гуртожитку.

Довгий поцілунок започатковав їхнє кохання. Він неохоче рушив безлюдною вулицею. Тиша панувала навкруг, місто спало. Будинки дримали закутані у сивий туман, їх жителі спали, і кожен бачив свій сон.

Лише він не спав, а бродив вулицями. Думки летіли до Юлини та до матері, яка, мабуть, не стулить очей цілу ніч, а чекатиме його з доброю вісткою.

На ранішнім небі ще палахкотіли золоті зірки, які немов моргали до нього з висоти. Йому враз захотілося вигукнути, щоб весь світ дізнався, який він щасливий.

Осінній вітер розгулявся, зриваючи із дерев жовто-червоні листочки, які кружляли в повітрі, мов

метелики, поволі опускалися на землю, на асфальт і весело шурхотіли під його кроками

А вдома мати переживала за нього.

– Чи знайде він свою любов? – запитувала і молила Всевишнього, щоб допоміг йому. І справді, цієї ночі ані на хвилику не стулила повік, а на зорях одяглася і пішла на станцію. Ніяк не сиділося вдома. На пероні вже стояв натовп робітників, які працювали у сусідньому містечку.

«У натовпі не запримітять мене», – думала вона.

От і поїзд, гальмуючи із скрипом-рипом, зупинився на станції. З натовпу побачила його. Лиш глипнула на нього – і зрозуміла все: він знайшов її. Уже по дорозі додому гукнула його. Він озирнувся і побіг їй назустріч. Обняв, поцілував і весело розповів про все.

– Через місяць, на мій день народження, вона приїде, і ви познайомитесь, – додав, а очі його світилися щастям.

Мати слухала і раділа за свого єдиного доброго сина. Скоро пройшли-пролетіли холодні зимові дні, сонечко частіше появлялось на багряному небі, сильніше пригрівало землю, теплом огортало все навкруг. Весело цвірінькали пташки, звіщаючи: весна! Весна прийшла!

Все навкруг зеленіло, цвіло та раділо золотому сонцю та теплу.

В гарний сонячний день, наприкінці весни, для Юлини – останній день студентського життя і перший день подружнього. У цей день вони обоє стали під вінець. Вечором у саду відгуляли скромне весілля. Зорями дивилася ніч на молоду пару та освітлювала землю і всіх присутніх, які бажали молодим щасливого сімейного життя, купку діточок і любові, любові, любові аж до старості літ.

Невдовзі молодий лікар-стоматолог Юлина Семенюк почала працювати у кабінеті свого чоловіка.

А через кілька років біля невеликої, але гарної хати, яка стояла у зеленому саду, немов у зеленому царстві, і потопала в морі барвистих квітів, щоденно можна було бачити бабусю, яка бавилася із своїми внучатами: хлопчиком і дівчинкою, схожими між собою, як дві каплі чистої води, а їхні оченята, мов волошки, виглядали з-під вій, наче з-поміж стебел стиглого жита.

Юрій ЧИГА

СВЯТО БЛАГОВІЩЕННЯ У ГУЦУЛІВ

Мені було, мабуть, десять років, коли наш сусід Моцко Федір, людина старшого віку, котрий у вільний час займався розповсюдженням релігійної літератури на рідній українській мові, читав «Біблію» і «Псалтир», мав Гуцульський церковний календар та інші релігійні книжки. Навкруг нього у свята, вечорами збиралися чоловіки різних верств послухати Боже Слово, бо Федір Моцко по-українськи читав ліпше, як піп, – як казали гуцули, бо 60 років тому переважна частина з них була неписьменна. Всі казали, що Моцко має силу зупиняти дощі, бурі, лікувати Словом Божим худобу, читати «Псалтир» проти ворога, читати «зодії» і «прогнозувати» майбутність. Його терпеливість, наполегливість переконували людей, і вони його не раз просили, щоб він пояснював різні випадки, явища, щоб дав пораду, як старша грамотна людина.

Пам'ятаю дуже добре, як у Федора наповнилася хата людьми, які прийшли слухати Боже Слово з його уст. А я прийшов до його Іванчика бавитись. Коли він читав, то його діти мусили бути присутніми. Так, я, десятилітній хлопчина, вперше був учасником на уроці читання Федора Моцка. То було перед Великоднем, якраз на свято Благовіщення.

Від сусіди Федора я запам'ятав, що довгі віки люди очікували обіцяного Богом Спасителя. «Господь не приходив на світ, бо люди не були ще відповідно приготовлені, щоб Його гідно прийняти. Також не було такої чистої дівиці, щоби стати Його матір'ю».

Вуйко Моцко це файно розказав присутнім, а потім показав святу книжку і прочитав із неї. Наскільки я запам'ятав, книжка вмістила пояснення дванадцятьох празників і воскресіння Господнього.

«...І ось, коли Діва Марія, дочка праведних Богоотців Йоакима і Анни, молилася, читаючи книгу пророка Ісаї, прочитала, що приїде на світ Христос Спаситель. Після прочитання цих слів вона тяжко зітхнула: «Ой, яка щаслива та діва! Як би я хотіла бути в неї хоч останньою служницею!» І тут явився їй архангел Гавриїл з лілеєю в руках і сказав: «Радуйся, благодатна Маріє, Господь з тобою! Благословенна ти між жінками!»

Він сповістив їй блага вість, що стане вона Матір'ю Спасителя світу».

Ця релігійна історія свята.

А ще Благовіщення у горян пов'язане з багатьма

народними традиціями, досить цікаві обрядодійства побутовували тут, у горах. Свого часу їх описав етнограф і народознавець Володимир Шухевич у п'ятитомній дослідницькій роботі «Гуцульщина».

День Благовіщення Пресвятої Богородиці, а гуцули кажуть просто «Благовіщення» (25 березня за новим стилем – 7 квітня за старим), належить до найсвітліших свят гуцульського церковного календаря. Цього дня гуцули не беруться за жодну роботу: «вже ніяк не можна зрушувати чим-небудь землю, бо цього дня, якраз на Благовіщення, Бог вкладає свою голову в землю, аби її розширити». І від того Його дихання все прокидається, що спало в землі, мурахи, змії, жаби. Вони вже чують весну. «Лиш той, що запродав душу Юді, затісує на Благовіщення кіл і забиває його у землю, зате може він через цілий рік пуд кожне свято робити всяку роботу, і му не станеться нічого лихого», – кажуть гуцули.

У цей день намагаються люди приводити до себе всяке добро і ласку, аби відмежувати від себе свої злі наміри і лихі наміри інших людей відмежувати від себе.

Вранці на Благовіщення перемішують зілля та отаву, сховану ще зі Святого вечора, і дають її корові, аби оберегти від укусів змій та від усяких хвороб. Коло полудня виганяють з обійстя усю маржину (корів, курей та собак) далеко від хати, але проти сонця, аби були старливі самі за себе, самі пасли, не дивилися за готовим сіном, не чекали на зерно та на їду, але самі собі збирали чи старали. І бджіл випускали на Благовіщення, отворяючи вічка вуликів. Навіть і собак виганяли від хати, щоб самі шукали собі їжу.

А ще колись на Благовіщення мисливці перед сходом сонця йшли на найвищу гору околиць і стріляли в сонце, потім лягали на землю і засинали, а їм снилося, яку дичину вони вполюють. Музиканти зустрічали схід сонця роздягнутими з музикою, також, як мисливці, на найвищій горі околиці. Також в горах побутовувало вірування, що із яйця, яке курка знесе на Благовіщення, можна зробити, що хочеш, хоч би Юду. Лиш треба то яйце носити 9 днів, аби його ніхто не бачив. Пам'ять про це вірування залишилася і сьогодні, але ніхто не практикує його. Котрий газда вивів Юду, то в його господарці ніхто не вкраде нічого, і головно маржину на полонинах не з'їсть вовк, ні ведмідь.

Дитяча сторінка

Михайло КОЦЮБИНСЬКИЙ

ЗАВИДЮЩИЙ БРАТ

(Казка з народного поля)

Сердиться Марець*, вітрами бурхає,
Аж голі дерева стогнуть та гнуться;
Землю нещасну вдень дощиком мочить,
А на ніч морозом лютим стискає.
Хмари збирає з всіх закутків неба,
Що нікуди сонцю й глянуть на землю...
Ринуть веснянії води рікою,
Дороги та греблі щиро руйнують,
Мокрая ж хвища на полі й у лісі
Билинку зелену снігом вкриває...
Сердиться Марець... віщує десь серце,
Що скоро настане з світом розлука,
Й Квітню квітчастому, меншому брату,
Йому доведеться землю оддати...
Заздрість гадюкою в серце вповзає,
І він замишляє діло недобре;
Квітня квітчастого, меншого брата,
Згубити він хоче з світу безвинно;
Дума покликать до себе у гості,
Втопити, зрадивши брата, у річці.
Здумав – і радісно стало лихому,
Неначе він добре діло готує.
Зараз всі хмари роздмухав по небі,
А сам поклонився сонцю ясному:
Просить він в сонечка помочі з неба –
Буйнесенькі стануть теж у пригоді –
Землю сушити, травицею вкрити,
Первоцвітом, рястом гаї замаїти.
Тільки що глянуло сонце на землю,
Вже й стежка біленька в'ється болотом;
Пташка щебече в повітрі прозорім,
Травиця зелена з снігу вилазить.
Бачить, що сонечко щиро працює.
Пташок посилає Марець лукавий –
Тих, що то з вірою просто летіли, –
В гостину до себе брата прохати.
Квітень, почувши запросини Марця:
– Поїду, – зрадівши, каже, – до брата! –
Й очі веселі від щастя засяли,
Бо дуже бажав він з братом зустрітись.
Зараз почав він збиратись в дорогу:
Лаштує чумацьку мажу; на нашу
Рясту, фіалок готує для коней,
А сам надягає шати зелені.
– Гов! А куди се ти, братику, їдеш? –

Хтось крикнув іззаду голосом дитським.
Квітень жажнувся та, скинувши оком,
Молодшого брата – Мая – побачив.
Май був хлопчина, на диво, вродливий;
Як небо, очиці сині-блакитні,
Шати на ньому із квітів польових,
Аж пахощі гарні віють від нього;
В пишній короні росинки перлисті
Так грають на сонці, мов самоцвіти;
Скаже він слово – то так і здається,
Що то соловейко в лузі співає.
Квітень вітається з Маєм та й каже:
– До Марця у гості, братику, їду! –
Май же відразу чогось засмутився,
Аж чорна хмара чоло покрила.
– Знаєш що, – каже, – друже єдиний!
Скажу тобі нишком дивнії речі:
Матінка наша, Весна запашная,
Було, чи головку миє та чеше
Сину – дитині найменшій, коханій,
Чи, спатоньки вклавши в постіль тепленьку
Палко цілує – заплаче гіркими
Й крізь сльози до мене так промовляє:
«Трьох породила вас мати нещасна!
Ох, трьох соколів – на горе одного:
Марець – найстарший – недобра дитина:
Він матір нехтує, в серці плекає
Злість проти брата молодшого – Квітня.
Боюсь я, дитино, лиха якого:
Сам здоров знаєш, що в Марця потуга,
Бо вітром й водою він володіє!»
Раю я, братику, будь обережним!
Як візьмеш на віз ще човен та сани,
Щоб безпечніше було у дорозі,
Тоді рушай сміло в гості до Марця!.. –
Слухає Квітень розумної ради
Й на мажу складає човен та сани...
Щиро обнялись брати на прощання...
От рушили коні – й Квітень поїхав.
Разно біжать коненята ситенькі;
Дорога суха, аж курява в'ється,
Збоку зелені ниви простяглися,
Неначе оксамит, сяють на сонці.
Небо безхмарне високо синіє,
А долі первоцвіт лісом подався;

Дитяча сторінка

Пташка щебече в повітрі веснянім...
Ох, Боже, як любо весну стрічати!..
Радісно в Квітня тріпоче серденько,
З грудей же могутніх пісня іплеться;
Полям лунає, лісами, лугами.
До неба сягають згуки чудові...

Довго вже їде так місяць щасливий.
Як от хтозна-звідки хмари узялись:
Небо вдягнули у чорнії шати,
На землю спустились дощиком й снігом.
Холод повіяв, вітри заскиглили,
Як часом холодні звірі у нетрях;
Темрява, хвища, щось падає мокре,
Пристали в болоті коні ступати.
Що се?.. шумить щось в долині так грізно?..
Ось ближче... ще ближче... клекіт вже чути...
Видко, як котяться хвилі скажені, –
То річка у повідь берег поняла.
Бачить сполоханий Квітень, що лихо, –
Спускає він хутко човен на воду,
Сани з собою бере й коненята,
В руках його дужих весла аж гнуться...
Хвилями річка на човен аж скаче –
Відскакують з плюском хвилі від човна;
Криги здорові пливуть звідусюди,
А вітер із снігом в очі шмагає...
Бореться Квітень веслом з бистриною,
Між кригами в'ється вужем, сказав би;
Сили останні свої добуває

Й з розгону наскочив човном на берег...
– Годі! – сказав він, втираючи чуба...
Аж гульк – коли степ весь снігом біліє!
Вдарився Квітень руками об поли,
Та нічого діять – гірш вже не буде.
Коні впрягає у сани і їде.
В глибоких заметах брьюхають коні,
Хуга замітає снігом дорогу,
Мов пекло у полі – світа не видно!
На ніч мороз як потисне страшенний:
Понівечив, лютий, ряст та фіалки,
Ті, що то Квітень взяв коням на пашу,
Й самого крізь шати Квітня доймає...
Змерз подорожній, аж труситься, бідний,
Мороз витискує душу із тіла;
К світу ж немов потеплішало трохи...
Минається сніг вже, всюди болото.
От, як зайнявся край неба на сході
Й червоними стали хмари з краєчку, –
Марець прокинувся й пішов оглядати
Своє королівство – землю нещасну.
Став край дороги, на палицю сперся,
Сердиті в простору вирячив очі;
Пика – червона від вітру чи злості –
Засіяна густо вся ластовинням.
Світа на ньому пошарпана, в дірах,
Забовтана теж по пояс в грязюці;
Замість корони – копиця волосся,
Та й те у безладді вітер розкидав.
– Пробі! рятуйте! ох, Квітень вже їде! –
Враз крикнув з нестями Марець; а далі
Як заскрегоче від гніву зубами,
Аж вітер бурхливий зразу ушчухнув.
Хмари від ляку розбіглися з неба,
І сонце братів двох зустріч осяло.
Слухає Марець пригодоньки Квітня,
Як Май йому раяв їхать в гостину.
Слухає пильно, а далі як скрикне:
– Чекай же ти, Маю, вороже клятий!
Я ж тобі, братику Маю, придбаю!
Не раз і не два ще Марця згадаєш! –
Скрикнув так грізно і, парою знявшись,
Полинув в оселю чорної хмари,
Квітню квітчастому, меншому брату,
Своє королівство – землю – лишивши...
Й досі ще Марець лютує на брата:
Залізе уранці нишком в садочок,
Квіти та зілля морозом потопче,
Аж довго Май бідний плаче рососою...

* Марець – березень

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ТИ-НИ, НИ-НИ СОЛОНИНИ¹

(Гумореска)

Якби паном мені бути, то я б сало з салом їв.
Народне прислів'я

Перша зустріч Василяни Ількової із Анною Петровою

– Василюк, уже не знаю, яку комедію із ним чинити? Прошу 'го та складаю руки до него, як до апостола: «Не пий, Петрику, не пий, бо ади...», а ун нападє, пила би 'го п'явка, махне руков та: «Добре, добре, Анно», а удтак тилинкає далі, уже відав у груб ня зажене. Толкую собі: ади, Ільо Василянин – пив та пив, а тепер 'газда на все село, як тото ви учинили з ним, Василюк?

– Йой, Анничко, хоть дайте ми покуй, через яку тяготу єм перейшла із ним, доки ня не научила стара Притисканчиха, як чинити, але я научу і вас, Анничко, бо тото велике нещастя мати п'яницю у хижі, усе уднесе та продаст за тоту горівку.

– Йой, Василюк, научіт ня, научіт, пуйду вам ріпу копати, лиш ня научіт.

– Та што ви, Анничко, я вас так научу, не гія ми нічого уд вас, бо тото велика нападє...

– Май великої біди не гія, ходит п'яний, як гаця, уд рано дов вечерка, ніякої хосни із него, научіт ня, Василюк, научіт.

– Та, ади, дуже сімплошно²: возьмете дарабу солонини, та тикнете дес у жидуску постіль, пуд солможак, так, аби не видів жид, а удтак, як успитса на солонині, возьміт ей удти та дайте 'му най ей ізіст. Мете видіти така му стане гидка горівка, як жидови солонина.

– Іш, Петрику, іш! Бери край солонини та іш, дивиса лиш, яка товста на долонь, іш, Петрику, іш!

– Айбо, Анно, якос чудно тягне, як здохлятинов, вадь пліснянинов і дуже мняка, дивиса – ні нуж у ню не хоче лізти.

– Йой, Петрику, не гніви Бога Сятого, бо солонинка свіженька, дивиса, яка біла, як папірка, іж, Петрику, іж, 'газдику, бо у коршмі ніхто ти не даст істи, а я, ади, і хлібця мелайного спекла, і цибульки нарубала, ади, і слив'янки єм добула, упий, Петрику, погарчик та іш.

– Айбо, Анно...

– Пий, Петрику, пий та іш, 'газдику!

– Добра слив'янка, Анно!

– Та й солонинка добра, Петрику, іш, 'газдику, іш!

Друга зустріч Василяни Ількової із Анною Петровою

– Йой, Василюк, яку біду ви мене научили, удколи ізів тоту солонину, не протямняєса, гине за горівков, не годе без неї жити, сіпає ним, коли не має горівки, як решетом, яку біду есте ня намовили...

– А спав на солонині жид?

– Спав, Анничко, спав! Понесла єм до Шулима та єм тикнула у постіль, а удтак через тиждень єм узяла солонину та єм 'го напихала, як гусака, а ун...

– До Шулима!?

– До Шулима, Василюк, до Шулима.

– Но, та чорт вас повів до Шулима, та Шулим жре солонину, як пес. Гине за нев, ів би солонину із солонинов. Цілий день ходит із чепликом та усе: ти-ни, ни-ни солонини!

¹ Солонина – сало.

² Сімплошно – просто.

Газдушка вечеря

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Дмитро МОЛЯКЕВИЧ

РІПКА

Звичайно ж, казка

Жив дід із бабою в мирі та згоді
Й виростив ріпку таку на городі,
Що покректати старим довелось,
Поки той овоч вирвать вдалось...
Казку про ріпку оту небувало
Ви, сподіваюся, знаєте змалу,
Тож, опустивши сюжету деталі,
Глянемо краще, що було далі...
Успіхом першим окрилений, знову
Дід посадив оту ріпку казкову,
І, як належить, до певного строку
Виросла ріпка тая нівроку.
Раз дід і каже своїй господині:
«Бабо! Ми ріпку вже вирвемо нині.
Тільки затям це одразу, будь ласка:
Більше стара не повториться казка –
На посміховисько всьємому люду
Пупа собі надривати не буду:
Ми, слава богу, грамотні стали –
Маємо досвід і казку читали!
Йди, погукай-но онучку із хати,
Жучку і кішку – та й будемо рвати...
Зразу ж і мишку гукни, зрозуміло, –
Знаєш: без неї ж не склеїться діло...»
Весь колектив на городі зібрався.
Дід вже й за гичку ріпки узявся,
Баба – за діда, внучка – за бабку,
Жучка – за...
(Е-е... тут я ставлю трикрапку!)
Внучка гукнула: «Гляньте-но, діду!
Кішка вмивається!.. Гості прийдуть!..»
І – як у воду дивилась небога:
Закучерявилась пилом дорога,
І у просторому авторидвані
Притарабанили гості неждані.
Й зразу ж активно похались на грядку...
Ріпку оглянули всі по порядку.
«Треба, – сказали, – перше ніж рвати,
Все як належить обгрунтувати...»
Мудро мугикали... Міряли гичку...
Занотували кожну дрібничку,
Ще й на кілочку, бач, невеличку
Тицьнули в грядку бирку-табличку
(Глянеш, і – видно: на данім городі

Вже і наука сьогодні у моді!).
Потім пішли із городу до хати
Та й заходилися знову писати...
І, як у казці то тільки можливо,
Метаморфозне сталося диво:
Де була дідова хата ще вчора,
Нині – з'явилася «Ріпкоконтора»...
Трудяться люди, стараються люди –
В день переводять паперу три пуди
На діаграми, анкети, цидули.
(А на город і дорогу забули!)
Вже й дисертація є: «До питання
Ріпкосадіння і виривання»...
Ну а куди ж то поділись герої
«Ріпки» колишньої, казки старої?..
Всі вони – тут же, у повному зборі:
Дід – сторожує при «Ріпкоконторі»,
І за сумісництвом – як споконвіку –
Дітям розказує казку про ріпку.
Баба також зарахована в штати
(Треба ж контору комусь підмітати!);
Та на базар іще ходит при тому –
Ріпки купить, бо смакує старому.
Жучка – при дідові гавкає, скаче:
Бути при сторожі – діло собаче;
Кішка – знати нічого не хоче:
Їсть та гуляє, спить та муркоче;
Мишка – та, повна завзяття й наснаги,
Трубить ретельно конторські «бомаги»;
Внучка вже третю дитину колише...
А «Ріпкоконтора» – все пише та пише...
Раптом одного чудового ранку
Діда в контору гукнули із 'ганку.
«Ріпку, – сказали, – вже рвати їди ти;
Осьде – інструкція, як це робити;
Вивчи й дотримуйся тої науки!»
Й тицьнули дідові книжечку в руки...
Дід на пеньочку присів коло хати
І заповзявся читати-вивчати...
От і дізнався, що ріпку можливо

Вирвати тільки усім колективом,
Бо, виявляється, так вона рветься:
Дід – хай за гичку цупкенько береться,
Баба – за діда, за бабу – онучка,
А за онучку – чіпляється Жучка
(Є у онучки для цього спідниця),
Далі – за Жучку хай візьметься киця;
Врешті, покликати треба ще й мишку...
Плюнув старий та й пожбував ту книжку,
І, свою хатню зібравши громаду,
Взявсь виробничу проводити нараду...
Та... затремтіли в старенького жижки:
Серед присутніх не бачить він мишки!
Мишка пропала, бодай йому тряся!
Вирвати ж ріпку без неї не вдасться!!
Кинулись кликати мишку; шукати
Всюди у хаті (та ще й – коло хати!)...
День метушилися усі без обиду!..
Марно! – пропала сіренька без сліду...
(Справа у тім, що, гулявши без діла,
Кішка забави з нудьги захотіла,
От і погралася з мишкою трішки.
Чим це кінчилось – питається кішки).
...Дід рознервовано бабу картає,
Баба – од серця ліки ковтає,
На півокруги голосить онучка,
Гавкає, ніби сказала, Жучка,
Кішка – та геть дременула із хати
(Тож довелось іще й кішку шукати!).
Словом, було то – содом і гоморра!..
Дід у коморі замкнувся і з горя
Пив цілий тиждень без передишки...
Врешті – усе обійшлося без мишки!
Бо як закінчив старий горювати,
Вийшов на грядку – а що ж його рвати?!
Хоч би яка де паршивенька гичка!..
Тільки стирчить на кілочку табличка...
А на табличці – лише два слова.
Вицвілий напис:
«Ріпка казкова».

Жіночі образи в малярських творах Тараса Шевченка

Т. Шевченко.
*Марія. За поемою
О. Пушкіна «Полтава».*
Акварель, бронза. 1840 р.

Т. Шевченко.
Катерина.
Олія. 1842 р.

Т. Шевченко.
Циганка-ворожеска.
Акварель. 1841 р.

Т. Шевченко.
Жінка в ліжку.
Акварель. 1839-1840 рр.